

katsaus

 KRIITTINEN KORKEAKOULU

2 · 1989

KARI E. TURUNEN	3	Ymmärtäminen
SATU APO	5	Suomalaisesta juomatavasta
JUSSI SIMPURA	12	Keskiluokkaistavatko juomatavat?
RISTO LAINE	15	Maataloushistorian saatava museonsa
EINO HEIKKINEN	18	Galileista mustiin aukkoihin
JAAKKO PIETILÄINEN	20	miss away
JYRKI IIVONEN	23	Baltian maat ja kansallisuuskysymys
JUTTA ZILLIACUS	24	Uusi aika Eestissä
ANTTI ALHONSAARI	28	Onko kirkossa tilaa järjelle?
VILLE REPO	32	Loistava silmäkääntötempu

JULKAISIJA Kriittinen korkeakoulu ry.

TOIMISTO Kasarmikatu 19, 00130 Helsinki
Avoinna 9—16
Puhelin 624 977
Postisiirtotili 715 56-0

TOIMITUS Kari E. Turunen, päätoimittaja
Asta Haapalainen, toimitussihteeri
Sini Piippo, toimittaja

TILAUKSET 95 mk/vuosi, 6 numeroa vuodessa

IRTONUMEROT 19 mk, Kriittisen korkeakoulun toimisto,
Akateeminen kirjakauppa, Suomalainen Kirjakauppa

ILMOITUKSET 1/1 sivua 900 mk, 1/2 sivua 500 mk, 1/4 sivua 300 mk

PAINO Painotalo MIKTOR Helsinki

KRIITTINEN perustettu vuonna 1968
KORKEAKOULU yksityinen valtion tukema koulutus- ja kulttuurikeskus
tarjoaa virikkeitä kaikille aikamme ongelmista kiinnostuneille
antaa uusia näkökulmia todellisuuden ymmärtämiseen
järjestää tilaisuuksia eri aatteiden, oppien ja mielipiteiden kohtaamiselle
tarjoaa kiinnostuneille mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen.

SIHTEERISTÖ Esko Paakkola (yleissuunnittelu)
Asta Haapalainen (tiedotus ja Inhimillisen kasvun seminaari)
Liisa Kiesiläinen (kasvatuskulttuuriprojekti)
Terttu Lemström (toimisto ja Inhimillisen kasvun seminaari)
Sini Piippo (ohjelmatoiminta ja kolumnipalvelu)
Keijo Tahkokallio (sapattikoulutus)

JOHTOKUNTA Johtaja Tapani Sihvola (puheenjohtaja), kansanedustaja Arja Alho, filosofian lisensiaatti
Markku Graae, kasvatustieteen kandidaatti
Kauko Komulainen, professori Erkki Lähde, kirjailija Matti Paavilainen,
kansanedustaja Sirpa Pietikäinen, lääketieteen lisensiaatti Helinä Siikala,
yhteiskuntatieteiden lisensiaatti Kari E. Turunen, professori Reijo Wilenius
Kriittisen korkeakoulun jäsenmaksu 50 mk/vuosi, ainaisjäsenmaksu 400 mk.
Katsauksen artikkelien osittainen lainaaminen on sallittua, mikäli lähde mainitaan.

Ymmärtäminen

Ihminen liittää merkityksiä ja käsitteitä asioihin. Hän on näin jotenkin osallinen maailman menoon. On hämmästyttävää kysyä — jos osaa hämmästyä — mikä energinen liikahdus ihmisen sisäisyydessä on merkitysten, käsitteiden ja myös käsitysten syntyminen. Ihmismieli reagoi kohtaamaansa käsitteitä ja käsityksiä muodostaen, taukoamatta, vanhoihin käsitteisiin ja käsityksiin perustuen. Sisäisyyden ilmiöitä osaa hämmästyä vasta, kun oppii olemaan edes hetkittäin, samastumatta niiden tauottomaan vyöryyn.

Ymmärtämisen ilmiö

Ihmiset puhuvat vakavasti myös ymmärtämisestä. Ilmeisesti sillä tarkoitetaan jotain. Meillä on elämyksiä, elämyksiä siitä ikään kuin ymmärtäisimme. Usein nämä elämykset ovat ohikiitävän huomaamattomia, toisinaan ne ovat tuntuja oivalluksia. Me ymmärrämme ihmisten puheita, heidän tarkoituksiaan ja sieluntilojaan — joskus jopa paremmin kuin he itse; näin ainakin uskomme.

Jos ei anna vähäisen ymmärryksensä kulkea aivan tiedottomasti — kuten ruoansulatuksensa — voi hämmästyneenä oivaltaa, että ymmärtämistä pohtiessamme olemme ihmisen salaisuuden äärellä. Ihminen on muun muassa ja nimenomaan ymmärtävä olento. Itse ymmärtämisen ilmiö on olemassa ja todellinen, vaikka sen maailmantatsomuksellisesta merkityksestä voi olla montaa mieltä.

Nykyaikainen ihminen on erityisen ylpeä rationaalisesta ja teoreettisesta asioiden ymmärtämisestä. Näin hän tuntee hallitsevansa maailmaa, sen prosesseja, mutta myös omaa mieltänsä ja tuntemuksia. Usein on tosin niin, että kun hän hallitsee maailmaa, maailma hallitsee häntä itseään, hallitsijaa. Näin voidaankin puhua ymmärtämisen lajista, jota kutsun hallitsemalla ymmärtämiseksi. Aineellisen maailman tapahtumia hallitaan ymmärtämällä niitä, mutta myös nimenomaan ymmärretään hallitsemalla.

Ihmisen ymmärtäminen

Ihmisen ymmärtämisessä asiat ovat toisin. Kun tarkastelemme ihmistä teoreettisesti, esimerkiksi psykodynaamisten teorioiden näkökulmasta, saatamme saavuttaa ymmärrystä. Mutta jos teoriat ja muut ennakkokäsitykset hallitsevat mieltämme ja suhdetamme ihmiseen, syntyy siinä ohessa helposti myös väärää hallitsemista, ymmärtäjän valtaa ja omnipotenssia. Se on usein suojautuvaa, defensiivistä ymmärtäjän puolelta.

Toisen ihmisen ymmärtäminen on aina tietenkin vajavaista, silloinkin, kun koemme oivalluksen iloa. Mutta erityisesti ymmärryksemme on vajavaista, jos kiinnitymme ennakkonäkökohtiin; se on ihmisen ymmärtämisen väärinymmärrystä, vaikka esimerkiksi teoreettisilla käsityksillä on oma ymmärtämistä valmistava merkityksensä.

Vuorovaikutus ja ainutlaatuisuus

Ihmisten välisessä ymmärtävässä kanssakäymisessä on aina omaa ainutlaatuisuuttaan, keskinäisen kohtaamisen makua silloinkin, kun on kyse ammatillisesta ymmärtämisestä. Prosessit ovat molemminpuolisia. Ihmistä ei voi teoreettisesti hallita eikä kuuluaan hallita. Ymmärrys liikuttaa yleensä molempia osapuolia.

Suhteessamme toisiin ihmisiin voi esiintyä — hyvin monella tasolla — teoreettista painetta, vallanhalua ja omnipotenssia, oikeassaolemistä, asiantuntija- ja arvovaltasenteita. Tällöin kohtaaminen estyy ainakin joiltakin osin, tai saa yksilön narsismin vääristämän muodon. Ihmisen on kuitenkin vaikea olla ilman teoreettisia tai muita ennakoasenteita, koska hänen koko ajatuskoneistonsa, ajatusvalmiutensa on sinänsä, luonteensa mukaisesti valtava ennakoasenne.

Ihmisen kohtaavassa ymmärtämisessä oma narsismimme raukeaa, ainakin joiltain osin — ainakin siltä osin. Siinä ei ole kyse oman aseman korostamisesta, tietävästä vallasta, vaan yhteyden hetkittäisestä syntymisestä johonkin osaan toisen persoonassa. Oikeastaan toisen ihmisen ymmärtäminen on aina itseymmärrystä, myös arjen huomaamattomina ja ohikiitävinä hetkinä. Se on osallistuvaa ja järkyttävää. Ymmärrys heittää myötätuntoa.

Kohtaamisen syventäminen

Ihminen ei voi olla ulkopuolelta oikeassa toisen suhteen. Oikeastaan voi olla vain vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa. Kohtaaminen voi suorastaan loukata omaa narsismia. Jonkunhan tässä toki täytyy tietää! Ihmisen ainutlaatuisuus on päällekaatuvan järkyttävää. Ihmisen ymmärtämisen hetkittäisyys on häkellyttävää ja ärsyttävää.

Tieto ja ymmärrys ihmisestä eivät ole samalla tavalla kasautuvia kuin informaation tieto. Ymmärtämiseen jää aina myös jotain ainutlaatuista. Edellytyksemme tieteenkin aina jollain tavalla kasvavat saadessamme yhteyden toiseen ihmiseen. Ymmärtäminen on helpompaa seuraavalla kerralla tai meillä on uuden syventymisen mahdollisuus. Siksi ihmisten ymmärtävä kohtaaminen hetkien ohikiitävyydestä huolimatta on tärkeää. Ihmistä ymmärrettäessä ei maailmaa valloiteta.

Kun joutuu syventymään toiseen ihmiseen, ei voi olla enemmän oikeassa kuin toisenkaan, vaan voi tuntea painetta tietävän asenteen vaikenemiseen. Kohtaamisen syventäminen ja yhteiset prosessit ovat olennaisia. Läheisissä ja pitkäaikaisissa ihmis-suhteissa prosessit ovat vaikeita ja koettelevia.

Monista jo puhuminen ymmärtämisestä on ärsyttävää, heidän elämänotettaan ja valtaansa loukkaavaa. Ymmärtäminen on narsismimme vastaista. Näin on joskus jopa ymmärretyksi tuleminen, vaikka sitä ihminen toisaalta erityisesti ihmisenä kaipaa. Ymmärtäessään ihmistä, itseään tai toista, yksilön on varauduttava kasvattaviin, narsisminsa vastaisiin prosesseihin.

KET

Risukarhi kaskimaalla G. Grotenfelt

Museovirasto

SUOMALAISESTA JUOMATAVASTA KANSANKULTTUURIN- TUTKIMUKSEN VALOSSA

Yksi suomalaiseen juomatapaan liittyvistä ongelmista onkin selityksen löytäminen sille, miksi Suomessa on säilynyt vanha humalahakuinen nauttimistapa niin vahvana ja hallitsevana ja niin pitkään, kun vastaava ilmiö on väistynyt muilta Euroopan alueilta.

Satu Apo

filtri, Turku

Aloitan esittämällä kysymyksen "mitä iloa on kansanperinteestä tutkittaessa suomalaista juomatapaa ja alkoholikäyttäytymistä?" Uusimaan kulttuurintutkimuksen mukaan olisi paljonkin. Antropologit väittävät, että ihmisten toimintaa ohjaavat kulttuurisesti opitut ajattelun mallit. Meillä kaikilla on mielikuvia ja käsityksiä siitä, mitä yleensä tai tyypillisesti tapahtuu kun ihminen nauttii alkoholia. Meillä on mielestämme tästä myös tarkempia malleja, käsityksiä siitä, minkälainen juominen on sopivaa tai ihanteellista ja minkälainen taas negatiivista missäkin tilanteessa.

Meillä on lisäksi käsityksiä siitä, minkälainen juominen sopii miehille ja minkälainen naisille. Nämä prototyyppiset käsitysmallit ohjailevat meitä ja vaikuttavat puheisiimme ja toimintaamme, kun joudumme alkoholin kanssa tekemisiin.

Tutkijat metsästävät näitä kulttuurisia malleja nykyisin ihmisten puheesta. Jos olemme kiinnostuneita esisiemme alkoholikäsitksistä ja haluamme nähdä, ovatko ne vielä vaikuttamassa omaan suhtautumiseemme, meidän kannattaa kuunnella sitä puhetta, joka on talennettu perinnemuistiinpanoihin — tutkijat kun eivät pääse haastattelemaan sa-

dan vuoden takaisia suomalaisia.

Vanhoissa kertomuksissa, laulunsanoissa ja sananlaskuissa ilmaistut alkoholikäsitkset eivät ole mitään ilmassa leijuvaa, epämääräistä perinnetavaraa, jokin hahmottoman "vanhan kansan" viisautta. Käsitykset ovat peräisin tietyssä kulttuurissa eläneiltä konkreettisilta ihmisiltä. He edustivat Suomen eri alueita, eri yhteiskuntaluokkia, eri sukupuolia ja ikäryhmiä. Niinpä kansanperinteestä ei löydykään yhtä tai kahta juomisen yleismallia, suomalaisen alkoholisuhteen prototyyppiä, jonka sosiologit yrittivät määritellä suomalaisten elokuvien perusteella 80-luvun alussa. Kyseessä oli kuuluisa "Suomalaisen miehen myyttinen humala".

Alkoholittomasta Suomesta viina-Suomeen

Folkloressa näkyvien alkoholikäsitysten kirjoa voi ryhtyä jäsentämään ensinnäkin historian avulla. Suullinen kansanperinne, kuten muutkin kulttuurin osa-alueet, sisältää aineksia, jotka ovat olleet käytössä hyvin kauan, miespolvien tai jopa vuosi-

satojen ajan. Kansanrunoututkijat ovat esim. määritelleet tietyt olueen liittyvät aiheumat ja mielikuvat iältään esihistorialliseksi eli keskiaikaa vanhemmiksi. Tällä kohden lieene paikallaan pikakatsaus Suomen alkoholihistoriaan. Suomalaiset ovat eläneet karkeasti jaotellen 1) alkoholittomassa Suomessa 2) olut-Suomessa ja 3) viina-Suomessa. Ensimmäinen vaihe oli esihistoriallisten pyyntikulttuurien kausi, joka ulottui jääkauden jälkeisen asutuksen synnystä rautakauteen asti. Tällöin on voitu käyttää huumavina aineina esim. sienä tai hunajasta ja mahlasta käytettyjä juomia. Tutkijat arvelevat näiden jääneen Suomen leveysasteilla kuitenkin vain kuriositeeteiksi. Viljapohjaisia alkoholijuomia ei voinut esiintyä ennen maanviljelyskulttuurin syntymistä. Tämä tapahtui Suomessa vasta toisella vuosituhannella e.Kr. Oluen valmistuksen katsotaan alkaneen rautakaudella ns. alkavan kyläkulttuurin vaiheessa eli 500-luvulta e.Kr. Tämä tarkoittaa sitä, että suomalaisparat ovat joutuneet elämään ilman alkoholia tai sitä hyvin niukasti käyttäen yli 6000 vuotta. Raittiusvalistajat eivät ole tietääkseni vielä keksineet tätä.

"Olut-Suomi" ulottui rautakaudelta 1600-luvulle — eli vain olutta käyttäen elettiin noin 2000 vuotta. Paloviinan käytön leviäminen, lisääntyminen ja asteittainen väheneminen kuului säätyyhteiskunnan kulttuurin kauteen eli 1600 — 1800-luvuille.

Viinahistorioitsijoiden kauhistelema "paloviinan valtakausi" kesti Suomessa noin 150 vuotta (1720-luvulta

1860-luvulle). Tutkijat ovat piirtäneet negatiivisia kuvia kotipolttokauden Suomesta — viimeksi Ilkka Mäntylä 1985 ilmestyneessä teoksessaan "Suomalaisen juoppouden juuret". Silloisia kulutuslukemia on pidetty huumavina — Pekka Kuusi on arvioinut vuosikulutuksen olleen 5—8 litraa 100 % alkoholia per henkilö 1800-luvun alkukymmeninä. Nykyinen kulutus on vähän päälle 7 l, joten voitte itse arvioida, minkätyyppisestä katastrofitilanteesta oli kotipoltton kautena kyse.

Suomalaisilla oli tällöinkin kaksi alkoholinkäyttömallia tai juomatapaa. Yleisin oli sosiaalisesti harmiton pienkäyttö ja päivittäiskäyttö — tapana oli nauttia 3 ryyppyä päivässä: ns. aamuryppy, ateriarypsy ja iltaryppy. Miesten annos saattoi olla 8 cl ja naisten puolet tästä (mitat olivat nimeltään jumpru ja liukku). Ihmisten toimintaan ja sosiaaliseen kanssakäymiseen punoutui lisäksi useita pieniä viinarituaaleja — nämä liittyivät sopimusten tekemiseen ("kauppojen vahvistamiseen"), töiden aloittamiseen ja lopettamiseen, matkalle lähtöön ("piiskaryppyt" jne).

Toinen käyttömalli onkin sitten se kuuluisa suomalainen juomapata eli humalahakuinen, runsas kertakäyttö. Tämä on alunperin juhla-juomisen malli, jota kuvataan jo Agricolan Psalmtarin esipuheessa v. 1551:

Ja kun kevättylvö kylvettiin, silloin Ukon malja juotiin. Siihen haettiin Ukon vakka, niin juopui tyttö sekä akka. Sitten paljon häpeää siellä tehtiin, kuten sekä kuultiin että nähtiin.

Juhla eli arjen vastakohta oli tässä historian vaiheessa

tilanne, jossa ei ainoastaan saanut olla vaan jossa tuli olla reilussa humalassa. Ihmisten tuli juhlassa siirtyä muuntuneen tietoisuuden tilaan, jossa saavutettiin vahvoja yhteisyyden elämyksiä. Yhteisyyden tunne kohdistui riittiyhteisön jäseniin eli kylää, sukua tai perhettä edustaviin ihmisiin, mutta myös ylikuonnollisiin voimiin. Ukon vakkojen olutorgioilla oli tarkoitus vaikuttaa taivaan- ja sään jumalaan, jotta hän antaisi hyvän sadon. Vuodontulon varmistamisen mielikuvia liittyi myös satokauden päätösjuhlan ryyppäämiseen eli kekrin ja myöhemmin myös joulun juhlamiseen.

Näyttää siltä, että "juhlan" kategoria oli vanhassa agaarisessa maailmankuvassa hyvin laaja. Siihen kuului tavanomaiden juhlien lisäksi lähes kaikki sellaiset tilaisuudet, joissa yhteisön jäseniä oli runsaasti koolla: esim. jumalanpalvelus, käärijät, kinkerit, markkinat, talkoot, yleensä kokoontuminen. Juhlan kategoriaan näyttävät kuuluneen myös matkat eli arkimiljöön rajojen ylittäminen.

Useimmat maalaisväestön juhlaiksi määrittelemät tilanteet olivat valitettavasti sellaisia, joissa he joutuivat kohtaamaan ylempien säätyjen edustajia, esim. pappeja, tuomareita, kauppiaita ja muuta kaupunkilaista väestöä. Ja koska juhlaan kuului humalatila, säätyläisten silmissä talonpojat näytettyivät juoppoiksi, itsekontrolliin kykenemättömänä laumana.

Suomalaisilla kansanihmisillä, joita sosiaalishistorioitsijat nimittävät nykyään rahvaaksi, oli kuitenkin kontrolloitu suhde alkoholiin, myös vapaan viinan eli kotipoltton

Oluen valmistusta Längelmäellä

Museovirasto

aikana. Folkloreista, kansatieteellisistä kuvauksista ja kaunokirjallisuudesta saa sen kuvan, että talonpojat käyttivät alkoholia varsin järkevästi suhteessa esimerkiksi elinkeinonsa harjoittamiseen. Suomen kansa ei hukkunut paloviinaan kuten tasankointiaanit, vaan lisääntyi ja vaurastui myös suuren alkoholinkulutuksen kautena. Yhtenä tekijänä oli ns. talonpojan rationaliteetti eli pääelinkeinon tuottamat tavoitteet, pakot ja kei-

not — nämä säätelivät viljelijän suhdetta alkoholiin. Pohjoisessa ilmastossa maanviljelystä harjoittavilla ihmisillä oli oltava kehittynyt itsekontrolli, erityisesti ravintoaineiden suhteen. Ruokavarojen oli riitettävä seuraavaan satokauteen — mihinkään holtittomaan hedonismiin ei ollut varaa. Siemenviljaa ei ollut tapana keittää viinaksi tai olueksi, vaikka mieli olisi kuinka tehnyt. Ryöpyäminen oli paitsi mitoitettava järkeväs-

ti myös ajoitettava oikein. Maanviljelyksen aikastruktuurit eivät olleet niin tiukat kuin teollisessa tehdastyössä, mutta ne olivat kuitenkin pakottavina olemassa. On arvioitu, että jo viikon myöhästyminen viljelyprosesseissa saattoi olla kohtalokas, koska kasvukausi oli niin lyhyt. Tapaperinne jaksottikin alkoholin runsaan käytön talonpojan työvuoden mukaan — esim. häät — eli monipäiväiset ryöpyjuhlat — sijoitettiin syksyyn, jolloin juhliminen ei häirinyt viljely- ja karjanhoitoprosesseja. Sama koskee suuria kalendaarisia ryöpyjuhlia eli joulua ja kekriä. Niinpä Aleksis Kivi on "vaistomaisesti" sijoittanut Seitsemän veljeksien suuret ryöpyäsjaksot syksyyn ja joulun eli kauteen, jolloin veljekset olivat koonneet talteen satonsa.

Alkoholin päivittäiskäyttö oli sekin hallittua, mitoitettu sellaiseksi, että silloista tarkkuutta vaativat tai raskaat työt pystyttiin suorittamaan. Tällainen suhteellisen runsas, mutta hallittu alkoholinkäyttö oli kulttuurinen ideaali — sitä pystyi noudattamaan suurin osa väestöstä, mutta eivät suinkaan kaikki. Maanomistajat saattoivat hävitä talonsa viinan vuoksi ja maattomat saattaa itsensä ja perheensä entistä pahempaan puutteeseen.

Hillitöntä juomista?

Mistä sitten on syntynyt käsitys suomalaisten kansanilmien hillittömistä juomatavoista, puheet suomalaisesta humalasta ja suomalaisesta viinapästä? Syynä on niinsanotun sivilisoitu-

misprosessin eritahtisuus toisaalta kansan ja ylempien yhteiskuntaluokkien välillä ja toisaalta Suomen ja tiettyjen Länsi-Euroopan maiden välillä. Keskiaikana sekä rahvas että herrat joivat juhlatilanteissa humalahakuisesti eli "hillittömästi" — umpitunnelissa esiintyminen ei ollut mitenkään sopimatonta paremmissakaan piireissä. Mutta kun tullaan 1800-luvun ja 1900-luvun vaihteeseen, raittiusliikkeiden sankariaikaan, tilanne on jo toinen. Yhteiskuntaluokkien juomatavoissa ja ennen kaikkea ihanteellista juomista koskevissa käsityksissä on Suomessakin jo sel-

viä eroja. Kulttuurinen hegemonia oli tällöin ihanteellisella ja jaloja aatteita ajavalla porvaristolla, jonka arvomaailmaan kuuluivat käsitykset itsensä ja halujensa hillinnästä, siivoudesta ja sivistyksestä. Karkeaksi, aistilliseksi ja hillittömäksi leimattua kansankulttuuria vastaan käytiin taistelua kaikilla rintamilla, kansanvalituksen nimissä. Tulilinjalle joutui luonnollisesti myös kansan vanhankantainen juomatapa, humalahakui-
nen juhlminen. Viinan päivittäiskäyttö eli edellä mainittu kolmen ryypyn systeemi oli jäänyt jo pois tai muuttanut hyvin vähäiseksi koti-

polton loputtua 1860-luvulla.

Vuosisadan alun kansakoulunopettajan silmissä alempien yhteiskuntaluokkien alkoholinkäyttö näyttyi hallitsemattomana, "sivistymättömänä" ilmiönä. Jos asiaa tarkastellaan intrakulttuurisesti eli valtaväestön omasta perspektiivistä, asia hahmottuu toisin. Folkloren mukaan runsas alkoholinkäyttö juhlien yhteydessä oli kulttuurinen normi — oli sivistymätöntä, jos isäntäväki ei tarjonnut vierailleen kunnon kestitystä ja kunnon humalaa. Normin rikkomiseen reagoitiin perinteen tarjoamin keinoin —

Viinankeittoa Konginkankaalla E. Leskinen 1926

Museovirasto

esim. moittimalla isäntäväkeä avoimesti, juoruamalla ja panettelemalla ja jopa seppittämällä pilkkalauluja. Karjalaisista kansanrunoista löytyy tekstejä, joissa luetaan hyvän tarjoilun määrälliset ja laadulliset kriteerit: hyvissä häissä "olueta ojana juoksi" ja "pikarit pinoina vierit".

Juhla- ja riittirunojen mukaan arkikäyttäytymisen rajat ylitettiin myös tunteiden ilmaisussa; niinpä avoimesti aggressiivinen käytös oli sallittua, jopa asiaankuuluvaa oltaessa "juhlatilassa". Runojen mielikuvien mukaan hyvän oluen tehtäviin kuului myös "tappeluttaa" pitovieraat. Tällaista ei-ärkeen sijoitettavaa humalakuista juomista asiaankuuluvine seurauksineen pidetään perisuomalaisena ilmiönä, joka erottaa meidät useimmista Euroopan kansoista — suurin piirtein samaan tapaan kuin sauna. Kuitenkin keskiajalla ja uuden ajan alussa suomalais-tyyppinen ryyppääminen oli käytössä ympäri Eurooppaa. Jos suomalaiset myynti-tykit matkustaisivat Rabelais'n ajan Ranskaan tai Shakespearen ajan Englantiin, heidän juomatavoissaan ei olisi mitään häpeämistä. Yksi suomalaisen juomatapaan liittyvistä ongelmista onkin selityksen löytäminen sille, miksi Suomessa on säilynyt vanha humalahakui- nen nauttimistapa niin vahvana ja hallitsevana ja niin pitkään, kun vastaava ilmiö on väistynyt useilta muilta Euroopan alueilta. Saunominen on hyvä vertailukohde: keskiajalla koko Eurooppa istui "sivistymättömästi" löylyssä, nyt näyttävimminkin suomalaiset.

Köyhän ilot

Yksi mahdollinen lähtökoh- ta olisi ryhtyä pohtimaan aistinautintojen ja mielihy- vän lähteiden laatua ja ase- maa vanhassa suomalaises- sa kansankulttuurissa. Tut- kijoiden ja kaunokirjailijoi- den mukaan kyseessä oli köyhyyden kulttuuri — aina- kin omaan kulttuuriimme verrattuna. Pääelinkeinot eli viljanviljely ja karjanhoi- to eivät soveltuneet hyvin pohjoisiin ekologisiin olo- suhteisiin. Lisäriesana oli hierarkkinen sääty-yhteis- kunta, jossa ylemmät luokat painoivat alempia, maan pääväestöä. Meille säilynyt tavallisen suomalaisen pu- he eli folklore ei viittaa sii- hen, että elämä olisi koettu hilpeäksi ja huolettomaksi. Realistinen, kansanelämää kuvaava kirjallisuus antaa asiasta samansuuntaisen kuvan. Lehtosen Putkinot- kon mukaan köyhän suoma- laisen ulottuvilla olevat nau- tintojen lähteet olivat harvat: nimittäin sauna, seksi ja vii- na. Näistä ei hevin luovuttu, vaikka ylemmät yhteiskun- taluokat pyrkivät niihin puuttumaan "sivistyksen" nimissä. Kunnon känni oli nopea ja helppo tie mielihy- vän valtakuntaan — sille an- netun arvon ymmärtää, kun sitä tarkastelee suomalai- sen kansankulttuurin tum- masävyistä kokonaistaustaa vasten. Useissa folklo- reteksteissä, varsinkin mies- ten esittämissä kertomuksis- sa, humala melkein esineel- listetään. Känni on kuin hie- no, arvokas esine, eräänlai- nen aarre, joka on saatu hal- tuun kaikista vastuksista ku- ten herrojen ja muiden kontrolloijien metkuista huolimatta. Toinen puoli hu-

malan ilosta onkin se, että haltuunsaotua aarretta voi näyttää ja esitellä muille miehille: aarteen hallussa- pidon indekseinä ovat laulu, kaulailu, kommellukset, tap- pelut — ja legendaarinen krapula. Siksi miehelle ei ole mikään häpeä kertoa esim. omasta kaivoonputoa- misestaan tai housujensa sotkemisesta — nämä kerto- mukset todistavat muille, et- tä miehellä on ollut hallus- saan kulttuurisesti arvokas tavoite, kunnon känni.

Mutta antakaamme kan- sanihmisen kuvata itse kult- tuurisia mallejaan. Huma- lan arvo kokijalleen havain- nollistuu kauniisti kronikaa- tissa, joka saatiin talteen al- koholiperinteen kilpake- räyksessä vuonna 1977. Tekstiä on ansiokkaasti an- lysoinut Seppo Knuuttila.

Tapauksen kertoja herät- telee kesäisenä aamuna kaupan rappusilla nukku- vaa miestä ja varoittelee tä- tä poliisista ja putkasta. Sil- loin humalainen mies katse- lee ympärilleen ja puhuu:

"On tässä komeita taloja. On puutaloja ja kivitaloja. Ja joku niitä omistaa. Ja on ne rikkaita, jotka niitä omistaa. Mutta sen kovempata kän- niä ne ei saa kuin minulla nyt on, oli ne kuinka rikkai- ta tahansa."

Ja mies jäi rappusille ma- kaamaan.

Puheenvuoro Joensuun Kriittisessä korkeakoulussa 2.11.88

KESKILUOKKAISTUVATKO JUOMATAVAT?

Satu Aspon kirjoitus osuu hyvin parhaillaan käytävään keskusteluun alkoholista Suomessa. Viiniä vaaditaan maitokauppoihin voimakkaammin kuin koskaan ennen ja Euroopan yhdentymisen näyttää asettavan haasteita kansalliselle olemaisuudelle. Alkoholipoliittikkaa arvostellaan takerumisesta vanhanaikaiseen ja osin jopa keinotekoiseen "suomalaisen viinapään" käsitteeseen, ja kaikki pintailmiöiden ystävät ihastelevat niin sanottujen uusien keskiryhmien uusia juomatapoja. Satu Apon työn alla oleva tutkimus tuo tarpeellista lisäainesta tähän keskusteluun.

Kirjoituksen pääkysymys on tärkeä: miten näin nykyaikaisessa maassa on voinut säilyä näin vanhakantaisia juomatapoja? Mielestäni juomatavoista on puhuttava monikossa, jottei unohdetaisi kulttuurissa esiintyvää vaihtelua. Juomisen malleja on luultavasti aina ollut enemmän kuin yksi tai kaksi. Jako "harmittomaan pienkäyttöön" ja "humalahakuiseen, runsaaseen keräkäyttöön", jonka Satu Aponkin tekee, on mielestäni liiaksi yksinkertaistava. Jotkin juomisen mallit voivat kyllä olla dominoivia tai tulla kaikkien tunnistamiksi koko kansan tunnusmerkeiksi, vaikkeivät lähimainkaan

kaikki niitä omakohtaisesti harjottaisikaan. Juuri tällainen malli on "kuuluisa suomalainen juomatapa": jokainen on siinä asiantuntija, kaikki ovat siitä kuulleet, useimmat nähneet ja jotkut sitä myös käytännössä toteuttavat. Olisikin hyvä, että myös silloin kun tutkitaan juomatapojen historiaa kansankulttuurin näkökulmasta, voitaisiin kiinnittää huomiota juomatapojen monensuuntaiseen vaihteluun kunakin yksittäisenä ajankohdana.

Satu Apo viittaa kirjoituksessa koko Euroopan laajuiseen sivilisoitumisprosessiin, jonka jälkijoukkoihin kuuluvat suomalaiset ovat säilyttäneet ainakin kaksi muualta jo kadonnutta käytäytymismallia, saunan ja humalan. Onko niin, että vain Suomesta löytyy tällaisia reliktejä? Mitä muita niitä voisi olla muissa maissa? Voidaanko tällä tavoin selittää kansalliset erityispiirteet aina jälkijättöisyydeksi? En osaa näihin kysymyksiin vastata. Kiinnitän vain huomiota sivilisoitumisprosessin aikamittakaavaan: kysymys on vuosisadoista ja kymmenistä sukupolvista.

Nykypäivän tilanteessa on helppo todeta, että juomatavat kyllä muuttuvat koko ajan, mutta varsin hitaasti. Ajankohtaisessa keskustelussa vaaditaan joskus, et-

tä alkoholipoliittikka pitäisi rakentaa "pikasivistymisen" varaan. Vaatimuksen ongelmana on sivilisointumisprosessin hitauden lisäksi se, ettei sivilisoitumisen muutenkaan tapahdu ensi sijassa ulkisen vallan toimien vaikutuksesta. Vaatimukseen sisältyy myös ajatus, että Suomessa juomatapojen sivistymättömyys vaatii sellaista alkoholipoliittikkaa, jota ei jossakin muualla tarvita. Tällä hetkellä alkoholipoliittikkaa ei kuitenkaan perustella suomalaisten juomatapojen erityispiirteillä, vaan alkoholin kulutustason ja erilaisten alkoholihaittojen määrän välillä yhteydellä.

Jussi Simpura

Dos. esimies
Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos

MAATALOUSHISTORIAN SAATAVA MUSEONSA

Tämän artikkelin tarkoituksena on haikailla kadonneen talonpoikaiskulttuurin perään ja samalla tarkastella maataloushistoriallisen museotoiminnan näkymiä ja taustoja. Suomeen tulisi perustaa maataloushistoriallinen museo ja sen yhteyteen korkeellisen tutkimuksen laitos.

Risto Laine

fil.kand., Turku

Tavallisesti museossa silloin tällöin vierailevasta kansalaisesta saattaa tuntua, että maaseudun museotilanne on varsin kohtuullinen ja erityisesti maanviljelyn menneisyyden kuvaaminen on kokolailla hyvin hoidettu maassamme.

Meillä onkin hyvin kattava kotiseutumuseoiden verkko, joissa on esillä paljon erilaisia maataloushistoriaan liittyviä esineitä. On auroja, on äkeitä, hevoskalluja, kärryjä ja muita ajopelejä, on viikatteita ja haravia. Asiathan ovat siis hyvin?

Tietysti meillä on monia museoita ja paljon tavaraa, mutta kokonaisuutta hahmottavaa maataloushistoriallista museota sanan nykyaikaisessa mielessä meillä ei ole. Ei ole sellaista museota, jonka keskeinen tehtävä olisi maaseudun keskeisen elinkeinon ja siihen liittyvien lisäansaintamutojen historiallisten esineitten kokoaminen, tallentaminen, tutkiminen ja yleisölle esittäminen. Mikään museo Suomessa ei hoida koko maataloushistorian aluetta kivikaudesta nykypäivään.

Tässä kirjoituksessa pyritään selvittämään kulttuurihistoriallisen museotoimen nykytilaa ja taustoja sekä miettimään tulevaisuutta. Tällä ei pyritä lukuisien kotiseutumuseoitien arvoa mitenkään vähättelemään,

mutta on todettava, etteivät ne hajanaisina siellä täällä kykene luomaan riittävää kokonaisuutta, ei tutkijoiden eikä suuren yleisön palveluksessa.

Museon tehtävä yhteiskunnassa

Viime vuonna ilmestyi Jouko Heinosen ja Markku Lahden kirjoittama museotieteen l. museologian oppikirja, joka on ensimmäinen maassamme. Se on erinomainen yleiskatsaus tämän alueen ongelmista. Eräänlaisena pioneerityönä se ansaitsee kaiken arvostuksen.

Kirjan ensimmäisessä luvussa määritellään museologian alue ja varsinaisen museon tehtävä vasta sivulla 315 sitäkin nasevammin.

1. Museot "keräävät, hoitavat ja asettavat tutkijoiden käyttöön aineellista kulttuuri- ja luonnonperintöä".

2. Museot "ovat tieteellisiä laitoksia".

3. "Kolmas museotoimen sektori on opetus- ja palvelutoiminta. Näyttelyiden, julkaisujen ja esitelmien avulla tutkimustoiminnalla hankittua tietoa välitetään sekä suurelle yleisölle että asianharrastajille ja yksittäisille tutkijoille".

4. "Museolla on . . . neljäs tehtävä, elämyksien tuottaminen."

Edellä esitetty Heinosen ja Lahden määritelmä ei ole tietysti mikään ainutlaatuinen ja uusi, vaan vanha ja koettu tosiasia, mutta oppikirjassa sen tulee olla ja sillä tavalla se vaikuttaa museoalaan ja sen ajatteluun tulevaisuudessa.

On mielenkiintoista miettiä näitä määritelmiä ja ver-

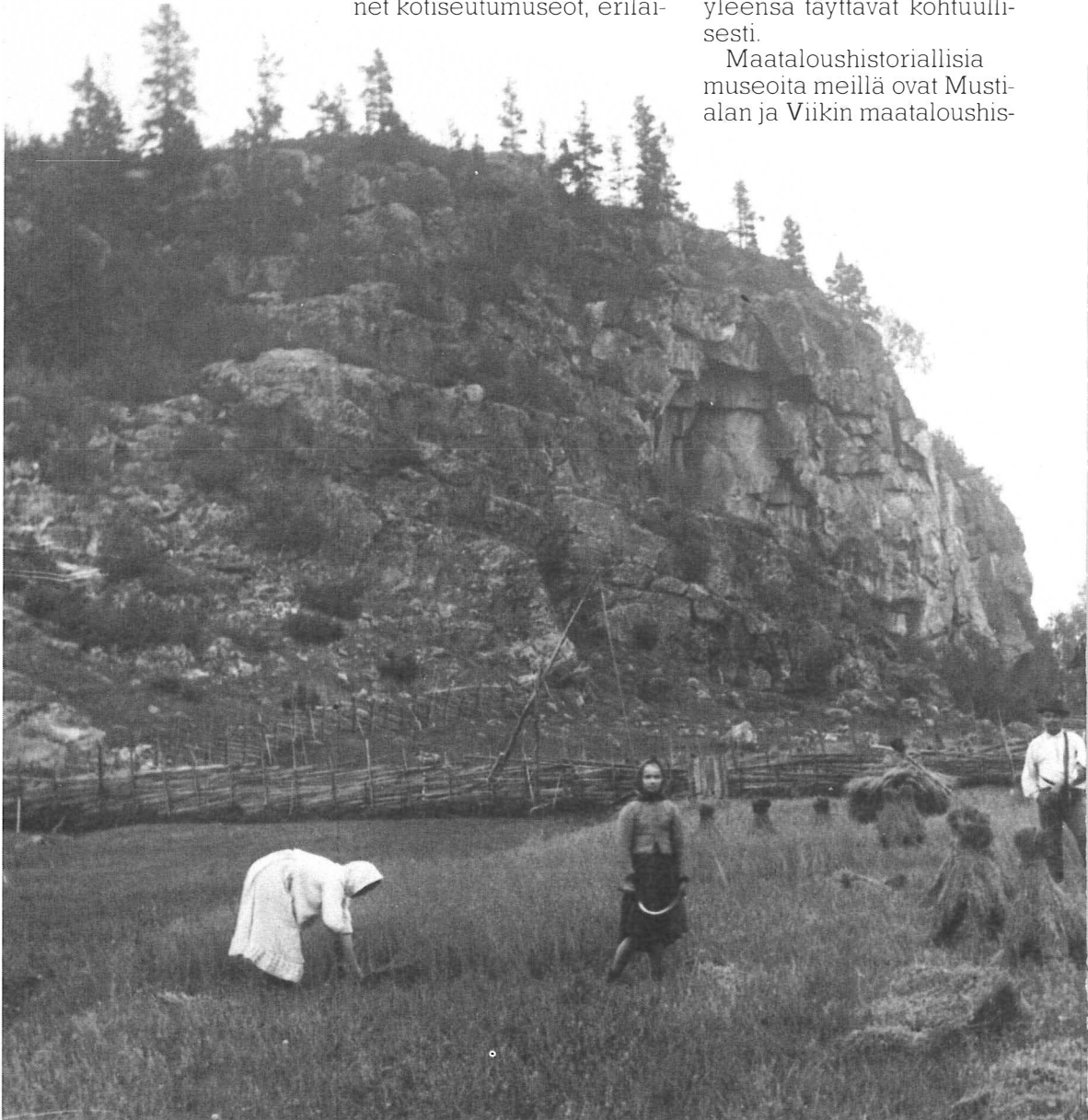
rata niitä toimivaan museolaitokseen. Jos museon on täytettävä kaikki edellä mainitut tehtävät, meillä eivät kaikki museon nimeä kantavat laitokset enää olekaan museoita.

Ensimmäiseen kohtaan on todettava, että on monia sellaisia museoita, joiden keruutoiminta on lakannut ja ne elävät vanhan kokoelmansa ja näyttelynsä varassa. Sellaisia ovat varsin monet kotiseutumuseot, erilai-

set kotimuseot ja jotkut nimikkäätkin kulttuurihistorialliset kokoelmat, joiden kehitys on tavallaan lakannut, uutta kokoelmaa ei rakenneta.

Toisen kohdan useimmat museot tavalla tai toisella täyttävät. Kolmas kohta sen sijaan vaatii tutkijaresursseja, eikä monessa museossa ole liiemmin henkilökuntaa. Neljännen tehtävänsä, elämysten tarjoamisen, museot yleensä täyttävät kohtuullisesti.

Maataloushistoriallisia museoita meillä ovat Mustialan ja Viikin maataloushis-

torialliset kokoelmat, mutta niihin ei enää kerätä uutta esineistöä eikä niillä ole riittäviä henkilöresursseja tutkimustoiminnan ja sen varassa elävän palvelutoiminnan tuottamiseen.

Voidaan oikeastaan kysyä, ovatko Mustialan ja Viikin kokoelmat jonkinlaisia rariteettikokoelmia, sillä niitä ei kokoelmiensa puolesta ole sanottavasti kehitetty vuosikausiin.

Kaikki alkoi Mustialasta

Ensimmäisen maatalousmuseon perusti Suomen maatalouden monitoimimies Gösta Grotenfelt (1855–1922) Mustialaan. Hän oli Tanskassa opiskellessaan tutustunut J.C.la Couriin, joka oli perustanut maatalousoppilaitoksen yhteyteen museon vuonna 1888. Grotenfelt korosti myöhemmin, että jokaisen maatalousoppilaitoksen tuli rakentaa museo.

Grotenfeltin aikana Mustialan maanviljelys- ja meijeriopisto ilmoitti sanomalehdissä, että se ottaa lahjoituksina tai lunastaa sopivasta hinnasta "vanhoja maatalouden tai maitotalouden järkiperaisiin tai vanhempiin työmenetelmiin liittyviä työkaluja ja koneita".

Mustialaan rakennettiin latomainen kaksikerroksinen museorakennus, joka pian täyttyi vanhoista maanviljelyskaluista, niin että esillepano oli hankalaa. Tavaraa oli pinoittain. Grotenfeltin seuraaja Mustialassa rakennutti 1935 toisen museorakennuksen edellisen rinnalle. Vanhemman museon näytteillepano tehtiin Grotenfeltin ajatusten pohjalte: maamme talonpoikainen maatalous jakaantui suomalaiseen ja ruotsalaiseen kulttuurivirtaukseen. Suomalainen viljelytapa vallitsi maamme itä-, keski- ja pohjoisosissa kaskiharoineen ja hankoauroineen. Lounais-Suomessa oli vallalla ruotsalaistyyppinen vilje-

lytapa, jonka tunnisti koulusta, kosselista ja vältistä.

Gösta Grotenfelt julkaisi vuonna 1899 merkittävän perusteoksen *Det primitiva jordbrukets metoder i Finland*, joka käsitteli kansanomaista viljelytekniikkaa. Se on edelleen merkiteos jopa kansainvälisen mittapuun mukaan. Vuonna 1901 Grotenfelt siirtyi Helsinkiin professoriksi, mutta riensi heti perustamaan Tikkurilaan maatalousmuseota. Se oli ituna myöhemmälle Viikin museolle.

Nämä museot ovat yhä tallella ja merkittäviä kokoelmia sinänsä, mutta niiden nykyiset taustayhteisöt, maatalousoppilaitos ja Helsingin yliopisto, eivät tunne kiinnostusta laitosten kehittämiseen.

Tietysti on vielä mainittava, että Kansallismuseon ja muidenkin suurten museoiden kokoelmiin on kerätty suuri joukko maanviljelyesineistöä, mutta kokonaisuus puuttuu. Tärkeintä olisi luoda koko ajan keruutyötä tekevä laitos: Kansallismuseon resurssit eivät nykyisellään riitä maatalouden teknisen kauden esineistön keräämiseen puhumattakaan nykyhetken dokumentoinnista.

Perustettava uusi laitos!

Maataloushistoriallisen esineistön keräämistä, tallentamista, tutkimista ja esittelemistä varten pitää rakentaa kokonaan uusi laitos. Se voidaan rakentaa vanhojen laitosten varaan, mutta niille

Kaurapellolla Jaakkimassa
UT: Sirelius
Museovirasto

pitää antaa kyllin paljon sekä taloudellisia että henkisiä voimavaroja. Käytännössä se merkitsee kokonaan uuden laitoksen perustamista. Vanhan kokoelman varaan perustettu uudistettu laitos on siinä suhteessa hyvässä asemassa, ettei sen välttämättä tarvitse uhrata suuria voimavaroja vanhempien esineitten uuskeuuseen. Se voi keskittyä teknistyneen maatalouden dokumentointiin, kerätä teollisen ajan maatalousvälineitä.

Museoilla on tieteelliset lähtökohdat, mutta niillä on oma sarkansa myös kansansivistystyössä. Elämyksiä tuottaessaan ne parhaimmillaan liittyvät myös matkailuelinkeinoon. Näytteillepano ei siksi saa olla vaatimatonta. Ei riitä, että esineen vieressä on nastalla tai narulla kiinnitettynä pieni lappu, jossa sanotaan "aura", "äes", "viikate" tai "varsta", vaan esineet pitää esittää suurempien kokonaisuuksien osina. Ei riitä sekään, että todetaan yksinkertaisesti "ennenvanhaan" tai "talonpoikauskulttuuria", joka muuttui kovasti 1800-luvulla: vuosisadan alku ei olisi loppua tuntenut.

Suomalaisissa olosuhteissa voitaisiin harkita kolmea eri aikatasoa. Vanhin olisi "vanha kansankulttuuri", esiteollisen ajan talonpoikauskulttuuri, joka eli vielä tälle vuosisadalle. Toisena aikatasona voisi olla vuosisadan alku toiseen maailmansotaan saakka. Silloin maatalouden motorisoituminen oli vaatimatonta, mutta se nojasi jo vankasti teollisuuden valmistamiin työkaluihin ja neuvontatyö oli tuonut uutuutensa. Sitä voisi peltotöiden osalta luonnehtia teknistyneeksi hevos-

kulttuuriksi. Traktoreita oli vielä harvassa.

Kolmas aikataso olisi siten toisesta maailmansodasta nykyaikaan. Keruutyön kohteena olivat koko motorisoituneen maanviljelyn kalusto.

Tällaisella museolla olisi myös opetuksellinen ja kansansivistyksellinen tehtävä. Siksi edustava näytteillepano on tärkeää. Englannissa on Readingin yliopiston yhteydessä maataloushistorian tutkimuslaitos, jonka kylkiäisenä on Museum of English Rural Life. Siellä jokaisen esineen taustalla on kuvataulu, joka esittää tarkoin, miten esineitä on käytetty. Ohessa on selostavia tekstejä. Toisaalta näyttely pitäisi rakentaa suurten kokonaisuuksien varaan: maataloushistoriallisessa museossa olisi mahdollista ottaa teemaksi esimerkiksi viljanviljely monessa eri aikata-sossa. Näyttelyn alkupäässä olisi pronssikautinen sirppi ja lopussa seisoi komie kotimainen Sampo-Rosenlew -puimuri.

Elävä museo huomispäivää

Tavallinen museosakävijä kaipaa toimintaa. Suuri yleisö ei tyydy hiljaisiin museosaleihin ja paikallaan oleviin esineisiin, vaan sitä kiinnostaa suuresti miten kaikki oikein tapahtuu! Nykyään puhutaankin hyvin paljon ns. elävästä museosta, jossa työskennellään ja toimitaan. Tällaisen museon esimerkkinä voidaan Suomessa ehkä jossakin määrin pitää Turun Käsityöläismuseota.

Siellä on parhaimpana matkailukautena työn esittäjiä, joista yksi kutoo, toinen nyplää pitsiä, kolmas on sa-venvalaja, neljäs työskentelee kirjapainossa. Museo-vieraalla on mahdollisuus nähdä, kuinka työvälineitä käytetään, minkälaista työnteko on ollut aikaisemmin ja mikä on erilaisten työvälineitten teho.

Kunnollisessa maataloushistoriallisessa museossa pitäisi olla maatila, jonka pelloilla työnäytökset vanhoilla ja uusilla työkaluilla voidaan esittää. Maatilalla tarvitaan myös eläimiä, jotka toimivat vetojuhtina työnäytöksissä.

Esimerkkejä tämänkaltaisista museoista tai kokeilukeskuksista on paljon. Kuuluisin pohjoismaisesta näkökulmasta lienee Tanskassa oleva Lejren kokeilukeskus, joka on esihistoriallinen kylä. Siellä on jo usean vuosikymmenen ajan tehty ns. kokeilevaa tutkimustyötä. 1950-luvulla suomalainen kansatieteen professori Kustaa Vilkuna osallistui mm. tanskalaisiin kaskenkaatokokeisiin.

Tutkimustilalla voidaan esimerkiksi tarkastella erilaisten työkalujen toimivuutta. Historiallinen tutkimus on ilman sitä helposti kirjoituspöytätyö, vailla henkeä. Kokeilematta on vaikea tietää pronssisirpin tehoa 2500 vuoden takaa. Pian ei ole edes ihmisiä, jotka muistaisivat miten elonleikkuukone toimi ruispellolla.

Tyypillinen esimerkki täl-laisesta tutkimuksesta ovat englantilaisen Peter J. Reynoldsin kokeilut The Butser Ancient Farmin koepelloilla. Hän on tullut siihen tulokseen, että rautakaudella vilja on kylvetty jyvä kerral-

laan vakoon ja elo on korjattu todennäköisesti ensin tähkät poimien ja vasta sen jälkeen olki on leikattu karjan rehuksi, kuivikkeeksi ja kateaineeksi. Reynolds on todennut, että työlästä viljelystä huolimatta rautakaudella on eletty kohtuullisesti ja viljely on merkinnyt jopa vähäistä ylituotantoa!

Länsi-Saksassa ovat saksalaiset arkeologit suorittaneet Kölnin ja Aachenin välillä olevalla metsäalueella kokeilevan arkeologian tutkimusta. Koskemattomaan pyökkimetsään on kaadettu raivio, työtä on tehty kivikautisten työvälineitten jäljennöksillä. Kokeilu alkoi vuonna 1980 ja jatkuu vuosituhannen loppuun.

Saksalaisten runsaan puolen hehtaarin tutkimusalue on aidattu, etteivät kanit ja linnut syö koko satoa. Raivattu peltotilkku on jaettu 20 "koeruutuun", joihin on kylvetty mahdollisimman alkuperäisiä vehnälajikkeita ja ohraa. Tutkimuksen avulla pyritään selvittämään, min-kälaisia ongelmia metsään raivionsa hakanneella neoliittisen kivikauden ihmisellä oli.

Mitä hyötyä tästä kaikesta sitten on? Näiden tutkimusten avulla kyetään kokeimuksen kautta avaamaan tiedon portteja, joiden takana olevasta maailmasta tähän mennessä on vain voitu tehdä arvailuja. Tällä tavalla voidaan selvittää, ovatko tiedemiesten ajatukset viljelyn alkuaajoista olleet oikeat.

Jauhinkivet ja saviaitta

Saksalainen tutkimusryhmä on kokeillut myös alkeellisia

elonleikkuuvälineitä, mutta raportit näiden tutkimusten tuloksista eivät vielä ole valmistuneet. Vanhastaan tiedetään tanskalaisten tutkimusten perusteella, että piisirpit ovat olleet varsin toimintakykyisiä viljaa leikatessa. Saksalaiset ovat todenneet myös puimisen käyvän varsin hyvin pelkällä paksusta oksasta tehdylä puukepakolla — tämä asia on toki tuttu suomalaisille kansatieteilijöille muutenkin. Siemenen erottaminen akanoista sen sijaan on työläs puuha.

Saksan neoliittisen kivikauden asuinpaikoilta on löytynyt pitkänomaisia laakeita kiviä, joita on arveltu alkeellisten jauhinkivien aluskiviksi. Olettamus saattaa olla oikea, sillä jyvät jauhautuvat niitä vasten aivan hyvin.

Kokeissa on tutkittu myös viljan säilyvyyttä. Kivikautisissa olosuhteissa tuskin rakennettiin suuria aittoja. On arveltu, että viljaa on säilytetty suurissa saviastioissa. Kivikautisten asuinpaikkojen luota on löytynyt suurehkoja, puolentoista metrin syvyisiä maakuoppia. Nyt kekeiltiin samanlaisten vahvasti seinämitään savettujen maakuoppien rakentamista. Näin tehty siilo täytettiin koepellosta saadulla viljalla ja peitettiin saven ja oljen sekoituksesta tehdyllä kannella: säilyvyys näin syntyneessä maakuoppa-aitassa oli hyvä. Vähäistä pintakerrosta lukuunottamatta vilja oli säilynyt hyvin, se oli ravinnoksi kelpaavaa, sitä voitiin leipoa ja se oli säilyttänyt itävyytensä!

Suomessa ei kokeellista tutkimusta ole vielä sanottavasti tehty. Turun museotomi on tosin viime kesänä avannut Kuralan elävän his-

torian kylän, jonka yhteydessä on muinaisverstas. Sen toiminta on toistaiseksi keskittynyt lähinnä taonnan ja savenvalannon ongelmiin. Turkulaiset arkeologian opiskelijat ovat tehneet Kuralassa saviastioita tarkoituksenaan valmistaa mm. näyttelyesineet Vantaan tiedekeskusta varten. Tässä yhteydessä saattaa ratketa monia tähän saakka tuntemattomina pysyneitä tai arvailujen varassa olevia ratkaisuja saven käsitte-lyssä.

Eläinten karnevaalit

Museoita järjestetään yleensä vanhojen esineitten tallentamista varten. Eläviin museoihin — lähinnä muutamii ulkoilmamuseoihin — on otettu myös eläimiä elävöittämään ympäristöä. Tehokas kotieläinten jalostustoiminta on yksipuolistanut ja muuttanut karja- ja muita kotieläinrotuja ja alkupe-raisrodut uhkaavat hävitä. Elävä esimerkki tästä on suomenkarjan alalajien kohtalo. Pohjois-suomen karja on käytännöllisesti katsoen kuollut sukupuuttoon. Kotieläinten geeniaiestoimikunnan mietinnäsä vuodelta 1983 sanotaan: "Alkuperäiset kotieläinrodut muodostavat elävän kulttuuriperinnön, jonka säilyttäminen on vähintään yhtä perusteltua ja mielekäästä kuin vanhojen rakennusten ja kulttuuriympäristöjen suojelu".

Alkuperäisten kotieläinrotujen säilyttäminen on kansainvälisesti varsin muodikas ja tarpeellinen toimintamuoto. Moniin maihin — mm. Englantiin, Länsi-Sak-

saan ja Tanskaan — on perustettu yhdistyksiä vanhojen rotukantojen vaalimiseksi ja säilyttämiseksi. Englannissa toiminta on varsin vilkasta: maahan on perustettu säätiö, joka hoitaa kaikkiaan yhtätoista erilaista maatilaa ja eläintarhaa, jotka ovat suuren yleisön nähtävinä. Näin säilytetään vanhojen kotieläinrotujen geenikannat, joita tarvitaan jalostustyössä. Tätä varten geeniaineistoimikunta aikoo perustettiin.

Tulevaisuus näyttää, kyetäänkö museokäsittellä tässä suhteessa kyllin laajentamaan. Museomies saattaa tietysti ajatella, että toiminta, joka ei tähtää esineitten keräämiseen ja niiden teolliseen käsittelyyn, on "kaupallisuutta" ja "show-homma". Kyseessä on museokäsittelyn laajentaminen: tarkoituksena lienee, että muinaisuuden näköalat tulevat tavallisille kansalaisille entistä tutummiksi.

On varsin luultavaa, ettei maamme monista kotiseutumuseoista tule "eläinten karnevaaleja", mutta suurimmat voivat varmaan yhdistää toimivan museon alkuperäiskarjan suojeluun. Siinä lyötäisiin kaksi karpästä yhdellä suomenkarjan hännäniskulla!

Koska saadaan ekomuseoita?

Museotoiminnan piirissä on aivan viime vuosina noussut ajatus ns. ekomuseotoiminnasta. Ekomuseo on elävä, mutta tiettyyn ajankohtaan "pysähtynyt" maisemakokonaisuus, jossa pyritään elämään tämän ajan puitteissa.

Puumalassa on Liehtalanniemen museotila, jota pitävät yllä kunta ja Maailman Luonnon Säätiö. Kyse on pientilasta, joka kuvaa erinomaisesti vuosisadan alkua ja sen elämää sulassa sovussa ympäröivän luonnon kanssa. Torpan asukkaat ovat saaneet elonsa pellostä, vedestä ja ympäröivistä metsistä. Liehtalanniemessä on ollut kesäkausina vartijaopas, joka on elänyt "vanhanaikaisesti", lypsänyt lehmät, hoitanut pellot ja siinä ohessa näyttänyt tilaa yleisölle.

Maaseutukulttuurin ja maataloushistorian kannalta ekomuseoratkaisu on oivalinen ainakin kokeilevan tutkimustoiminnan kannalta. Suurelle yleisölle ne varmasti ovat mielenkiintoisia tutustumiskohteita, mutta niiden soveltuvuudessa suurelle yleisömäärälle on ongelmia.

Mitä tästä opimme?

Maataloushistoriallisen museon puutteesta kärsii museotoiminta kokonaisuudessaan samoin maataloushistoriallinen, kansatieteellinen ja arkeologinen tutkimus. Museolaitos ei voi nykyisillä voimavaroillaan tätä asiaa ratkaista. Maataloushistoriallinen museo on valtakunnallinen hanke, jonka ainoa mahdollinen toteuttaja on valtiovalta.

Jos halutaan maataloushistoriallista tutkimustoimintaa, on tehtävä seuraavat ratkaisut:

1. Perustetaan kokonaan uusi maataloushistoriallinen museo tai annetaan jollekin toiminnassa olevalle muse-

olle tämän toimintamuodon kehittämiseen tarvittavat henkiset ja taloudelliset resurssit.

2. Maataloushistoriallisen museon yhteyteen perustetaan maataloushistoriallinen tutkimuslaitos, jonka henkilökunnan valinnassa otetaan huomioon alan eri tutkimussuunnat.

3. Museolle varataan mahdollisuus myös kokeelliseen toimintaan. Tarvitaan siis museotila.

4. Museon maatilalla voidaan soveltuvin osin hoitaa alkuperäisrotuja.

Esitin huiman vision. Maataloushistoria ja siihen liittyvä keskitetty maataloushistoriallinen museotoiminta ovat kuitenkin monin tavoin niin merkittäviä alueita, ettei meillä ole oikeutta ohittaa niitä olankohautuksin. Sivistysvaltion kulttuuripolitiikan osa-alueena on hyvin hoidettu museotoimi. Ilman kunnollista maatalousmuseota meidän museotoimemme ontuu.

Kansikuva:

Kotiin heinänteosta
A. Rytönen 1926 Kuolajarvi
Museovirasto

GALILEISTA MUSTIIN AUKKOIHIN

Kirjailija Bernard Shaw on kerran todennut ajattelun olevan varsin epämiellyttävää. "Minulla on ollut tapana ajatella kerran kuukaudessa ja se on tehnyt minusta kuuluisan!" Ihmiskunnan kulttuurihistoria itsessään on hyvä osoitus ajattelemisen ja siihen liittyvän tiedostamisen hankaluudesta. Ennen Kopernikusta ja Galileita maa käsitettiin pannukukksi, jota aurinko ja muut taivaankappaleet kiersivät. Kirkon vastustuksesta huolimatta tiedeyhteisön käsitykset aurinkokuntamme rakenteesta voittivat vähitellen alaa. Tarvittiin kuitenkin useita vuosisatoja sekä Albert Einstein ja useita muita nerokkaita tutkijoita ennenkuin käytössämme oli yleinen suhteellisuusteoria ja uusia käsityksiä maailman-kaikkeuden synnystä ja kehityksestä.

Englantilaisen matemaatikon ja fyysikon Stephen Hawkingin teos "Ajan lyhyt historia" on viime kuukausina ilahduttavasti ollut tietokirjallisuuden myyntilistojen kärkitiloilla. Alkuun päästyään teosta on vaikea hellittää käsistään. Elävät ja kiehtovat kuvaukset mikrokosmoksesta, atomiydinten rakenteesta makrokosmokseen, maailman-kaikkeuden syntyyn alkuräjähdyksestä, mustien aukkojen mysteeristä, laajenevasta maailman-kaikkeudesta ja sitä ylläpitävistä voimista siivittävät ajatusten lentoa, osoittavat ihmisen pienouden ja merkityksettömyyden universaalissa mittakaavassa. Galilein ajoista oppineena katolinen kirkko on kiirehtinyt hyväksymään alkuräjähdyksen kirkon oppeihin sopivana käsityksenä maailman-kaikkeuden synnystä. Itse alkuräjähdystä ei kuitenkaan paavin mukaan ole syytä tutkia. Se on Jumalan luomistyötä eikä ihminen voi sitä koskaan ymmärtää. Hawkin monien muiden tiedemiesten tavoin kuitenkin pohtii sitä, tarvitaanko jumalaa maailman-kaikkeuden synnyn ja kehityksen ymmärtämisessä. Teoksen lukemisen jälkeen katselee tähtiä uusin silmin ja omaan napaan tuijottaminen saattaa ainakin vähäksi aikaa unohtua.

Maailmankuulun, äskettäin kuolleen suomalaisen paleontologin Björn Kurtenin teoksessa "Viattomat tappajat" lukija puolestaan johdatellaan maapallon kehityshistoriaan tavalla, joka saa mielikuvituksen ryöppymään ja ajatukset askartelemaan ihmisen lyhyen historian ongelmassa. Ihminen omahyväisyydessään usein kuvittelee muinaisten eläinlajien kuolleen niiden puutteiden tai keskenäisyyden takia. Hyödyllistä on tällöin kuulla, että esimerkiksi dinosaurukset elivät maapallolla yli 100 miljoonan vuoden ajan. Ne olivat pitkälle kehittyneitä olentoja, joiden upea elämä todennäköisesti sammui sopivan ravinnon puutteeseen. "Luonnon herraksi" pyrkinyt ihminen on lyhyen olemassaolonsa aikana tyhmyyttään ja ahneuttaan turmellut elinympäristönsä, tappanut lukemattomia lajeja sukupuuttoon ja vaarantanut sekä oman tulevaisuutensa että koko luonnon elossäilymisen. Teoksesta voisivat löytää nöyryyttä mm. ne, jotka yhä uskovat ihminen-teknologia-yhdistelmän siunauksellisuuteen ja jatkuvaan voittokulkuun.

Tässä tilanteessa voisi kenties sanoa, että ihmiselle ajatteleminen ja tiedostaminen ovat yhtä välttämättömiä kuin elämä. Mutta miten saada ihmiset ajattelemaan ja tiedostamaan. Koulutusjärjestelmät aina korkeakoulutasolle asti syöttävät tietopuuroa, jakavat yksittäisiä tiedonjyviä mutta eivät pysty luomaan kokonaiskuvia, kehittämään asioiden keskinäisen tärkeysjärjestyksen ymmärtämistä, luomaan tietoisuutta ihmisen vastuusta toisista ihmisistä ja luonnosta. Bertrand Russelin mukaan ihmiset mieluummin kuolevat kuin ajattelevat! Jos nykyistä menoa jatketaan, niin toteamus voi tulla yhä useammalle todeksi. Vaikka ajatteleminen on vaikeaa, niin lukemalla ja keskustelemalla lukemastaan kuka tahansa voi raivata ajattelunsa tiellä olevia esteitä. Tällä tavalla voitaisiin kenties nopeuttaa epätosien uskomusten muuttumista tiedoksi, joka määritelmän mukaan on hyvin perusteltu, tosi uskomus.

Eino Heikkinen

JAAKKO PIETILÄINEN MISS AWAY

Hän tulee haastateluun vilkkaana ja avoimena. Jaakko Pietiläinen, J.H. Erkon kirjoituskillailun novellisarjan voittaja. Hän on asunut Outokummussa, siellä ovat vanhemmat ja koti vieläkin. Hänessä on yhä jäljellä pohjoiskarjalaista pikkupoikaa, mutta samalla jo uutta urbaania ihmistä. Jaakko Pietiläinen on Kriittisen korkeakoulun kirjoittajakoulutuksen toisella vuosikurssilla. Hän on tyytyväinen koulutukseen ja sen mukana syntyneeseen toveripiiriin.

Jaakko Pietiläinen antaa arvoa vanhemmilleen, kulttuurikodin ilmapiirille. Isän valokuvaus- ja taideharrastukset ovat antaneet mallin esteettiseen elämänasenteeseen. Biologi-isältä on peräisin myös luonnontieteellinen maailmankuva. Kaunis koti, upea puutarha. Vanhemmat ovat kannustaneet häntä kulttuuriharrastuksissa, vaikka levottoman pojan kaikkia sähläämisiä ei olekaan suoraan hyväksytty. Vanhemmat tukevat ja auttavat, mutta toivovat — kuten kaikki vanhemmat — että poika pääsisi opiskelemaan ja asettuisi aloilleen.

Kirjoittamiseen ammattina 23-vuotias Jaakko Pietiläinen suhtautuu varauksella. Harvat Suomessa elävät pelkällä kirjoittamisella.

— Muistaakseni Jörn Donner on sanonut, että kirjoittaminen on hänelle samaa kuin hengittäminen. Minulle se ei ole sitä. Se on minulle ainut asia, jonka tiedän varmasti osaavani. Pystyn sitä kautta ilmaisemaan joitakin asioita, saan hyvän olon, rauhan sielulleni. Jos en saisi juttujani julkaistuksi, jos en saisi niistä rahaa, voisin aivan hyvin jättää kirjoittamisen. En ole koskaan kirjoittanut päiväkirjoja tai kirjeitä. Kirjoitan vain siksi, että tiedän olevani siinä hyvä.

Korvat alkoivat kasvaa

Jaakko Pietiläisellä on kouluajoilta kipeitäkin muistoja. Joskus alaluokilla hän sai silmälasit.

— Yhtäkkiä tuntui, että korvat alkoivat kasvaa. Valtavat hörökorvat, isot silmälasit ja surkean reppanan ilme. Minua alettiin kiusata. Sulkeuduin itseeni, aloin elää kirjojen kautta. Rakentelin pienoismalleja ja elin ihan omassa maailmassani. Oikeastaan lukioikäni asti oli aika vaikeaa käydä koulua. Kun aloin kiinnostua työstä, olisi pitänyt olla kova kundi. Minä en ollut. Olin juuri niitä, jotka viedään vessaan ja joiden pää pannaan vessan pönttöön. Se oli kovaa aikaa. Tulin ihmisaraksi. Mutta jossain vaiheessa sisu alkoi nousta. Vieläkin tappelen kovin herkästi. Räjähdän, se on minun keinoni turvata ja suojella itseäni.

— Minulla ei ole kovin monia ystäviä, vaikka tunnen paljon ihmisiä. Minulla on ystävyydestä aika romanttinen käsitys: yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta. Italialaisia perheitä kuten Kummisetä-elokuvasa. Tietty porukka kuuluu minun perheeseeni, sekä sukulaisia että ystäviä. He ovat ja pysyvät, vaikka minä

olen jossain muualla. Vaikka olisi välillä kymmenen vuotta poissa, voi keskustelun aloittaa siitä, mihin se kerran jäi.

Taide ja elämä ovat totaalisesti erillään

Kun puhumme siitä, mikä elämässä on tärkeää, Jaakko Pietiläinen nauraa vahingoiloisesti.

— Raha. Raha on tärkeää. Mutta kyllä minua surettaa, kun ihmisistä ei enää löydy vanhanaikaista suoraselkäisyyttä, omien sanojen ja tekojen takana seisomista. Se näkyy taiteen tekemisessäkin. Taide ja elämä ovat totaalisesti erillään. Taiteilijat eivät pysty koskettamaan ihmisiä eivätkä elämään ihan teittensa mukaan. On suuria sanoja, kauniita ajatuksia, mutta tekijät ovat pikkuhirulaisia omissa pikkukoloissaan. Se on minusta kauhean surullista.

Minussa on vanhan ajan patrioottia

— Suomalaisuus on minulle arvo, sillä en voi kieltää sitä, vaikka kuinka haluaisin. Aikoinaan inhosin Outokumpua. Olin levoton poika, halusin päästä Helsinkiin, New Yorkiin, Meksikoon, kaikkialle. Niinkuin kulkurit

kirjoissa ja elokuvissa. Olen todella romantikko. Niihin aikoihin opettelin aktiivisesti unohtamaan murteeni. Opettelin yleiskieltä. Kun sitten olin eräänä jouluna Outokummussa kaupassa töissä, minulta kysyttiin, mistä olen kotoisin. Uskoin päässeeni irti. Suomalaisuuden kanssa on ihan sama juttu. Siitä ei pääse. Olen imenyt tämän kulttuurin ja

maailman itseeni. Ja se on tärkeää. Minussa on vanhan ajan patrioottia.

Suomalainen luonto ja maisema merkitsevät Jaakko Pietiläiselle metsää, retkiä koiran kanssa kotona Outokummussa, perheen kesäpaikkaa Kuopiossa, maailman kauneinta paikkaa. Mutta hän pitää itseään kaupunki-ihmisenä. Hän rakastaa pitkiä kävelyretkiä öisissä kaupungeissa. Sillä tavalla Helsinkiin on tullut tutuksi. Mutta tarvitaan myös toinen ulottuvuus. Mahdollisuus päästä luontoon, metsään, mennä mökille.

Haluan tietää asioista, olla selvillä puheenaiheista

Tulevaisuuden uhkakuvat eivät häntä erityisesti askaruta.

— Tietysti ajattelen asioita, mutta se ei vaikuta jokapäiväiseen elämään. Eikä useimpien muidenkaan, vaikka toisin annetaan ymmärtää. Kun lapset päiväkodissa (hän on ollut työssä siellä) kertovat pelkäävänsä ydinpommia, se on samaa kuin jos he sanovat pelkäävänsä peikkoja tai jättiläisiä. Käärmettä lapsi voi pelätä oikeasti, se on perusteltua.

— Ehkä ihminen tuhoaa maapallon tai oikeastaan vain itsensä. Ei hän maapalloa voi tuhota, se on ihmisen suuruudenhulluutta. En ajattele näitä asioita usein, mutta seuraan lehtiä, haluan tietää asioista, olla selvillä puheenaiheista. Voin sitten olla toista mieltä. Olen ainainen vastarannan kiiski.

Tiettyjä perusasioita voi opettaa

Jaakko Pietiläinen on toista vuotta Kriittisen korkeakoulun kirjoittajakoulutuksessa. Sitä ennen hän oli Oriveden opiston kirjoittajakurssilla. Ja lukukauden Limingan taidetieteiden koulussa. Hän uskoo, että kirjoittamista voi opettaa siinä kuin maalaamistaakin. Tietysti kaikessa taiteen opettamisessa on monenlaisia vaikeuksia. Mutta tiettyjä perusasioita voi opettaa. Ja ne täytyy osata, myös kirjoittamisessa.

Matti Paavilaista Jaakko arvostaa opettajana erityisesti. Matti on hyvä luennoitsija, inspiroiva ihminen, hänessä on tyyliä. Myös Kari Levola ja Raija Siekinen saavat häneltä kiitosta hyvinä opettajina. Vuorovaikutus muiden opiskelijoiden kanssa on tärkeä osa koulutusta. On syntynyt ystävyys-suhteitakin.

Suomalaista kirjallisuutta Jaakko Pietiläinen ei halua arvioida vaan sanoo, ettei tunne sitä riittävän hyvin.

— Minua häiritsee se vanha perinne, että kirjailijat ovat köyhiä ja keuhkotautisia. Miksi kirjallisuuteen ei saisi kuulua minkäänlaista kaupallisuutta? Mitä hyötyä on, että tehdään esikoisrunokokoelema, josta otetaan kolmensadan kappaleen painos ja siitäkin kaksisataa menee alennusmyyntiin? Mitä sillä on merkitystä, jos se ei tavoita ketään, vaikka se olisi maailman parasta runoutta? Se ei tönäise maailmaa mihinkään suuntaan.

Tähtikulttia voisi olla

Kirjallisuuden piirissä voisi hänen mielestään olla tähtikulttia rock and rollin tai Hollywoodin tapaan. Hän ei tietenkään toivo, että kirjailijat kirjoittaisivat herttasarjoja pelkän myynnin takia. Mutta tähtikultin avulla ihmiset saataisiin ehkä kiinnostumaan kirjoista ja ostamaan niitä. Kirjailijat ovat hänestä usein todella tylsiä, puhuvat tylsiä juttuja. Oikea elämä tuntuu olevan jossakin tuhansien kilometrien päässä.

Jaakko Pietiläinen innostuu uudesta ajatuksesta, jonka hän on keksinyt eräästä kirjasta.

Minun elonjäämispakkaukseeni kuuluu tyylikäs puku

— Keksinkin yhden amerikkalaisen lehtimiehen romaanista sellaisen termin kuin elonjäämispakkaus. Siinä oli kokaiinin salakuljettaja, kulkurihahmo, joka kaupunkiin tullessaan otti hotellissa henkiinjäämispakkauksesta upean puvun, sillä ihminenhan ei elä pelkästään leivästä.

— Minun elonjäämispakkaukseeni kuuluu tyylikäs puku, farkkuja, ulkoista rekvisiittaa kuten kalkkarokäärmeennahkainen syytiin, pullo viskiä, sikareita, rockmusiikkia, Motzartia, Olavi Virtaa, Frank Sinatraa, hyviä kirjoja kuten Marquezia (tällä hetkellä Nietzsche Zarathustraa), loistavia maailmankirjalli-

suuden klassikkoja. Niistä ei ole mitään olemassa ilman toista. Marquezia ei ole olemassa ilman viskipulloa, viskipulloa ei ilman musiikkia ja sikaareja. Se on kokonaisuus. Tämä on yksinkertainen allegoria siitä mitä ajattelen.

Minulta puuttuvat suuret ihanteet

Kirjat ja elokuvat ovat merkinneet Jaakko Pietiläiselle paljon, sillä hän on viettänyt niiden parissa runsaasti aikaa. Ne ovat vaikuttaneet hänen persoonallisuutensa muovautumiseen. Hän toivoo, että ihmiset lukisivat kirjoja ja että kirjat liikauttaisivat jotain heissä. Hän ei odota mitään sosiaalista valankumousta, vaikka tietysti siitäkin joku voi kirjoittaa.

— Olen aikani lapsi, minulta puuttuvat suuret ihanteet. Isä oli aikoinaan mukana partioliikkeessä ja siihen liittyvät arvot ovat olleet hänelle ehdottomia arvoja, ne ovat vaikuttaneet hänen elämänsä. Tällaiset arvot puuttuvat minun ikäpolveltäni. Me elämme tavallaan arvottomassa maailmassa. Tai arvot ovat esimerkiksi rock and roll -arvoja, eivät kaikenkattavia ja erityisen syvällisiä.

Hän lähtee aina liikkeelle yksiköstä, siinä on individualismia ja sartelaista eksistentialismia. Hänen mielestään nuorista esikoiskirjailijoista näkee hyvin, millaisia kirjoja on kirjoitettu 60-, 70- tai 80-luvuilla. Lähdetäänkö yksiköstä vai monikosta, mikä on maailman kuva?

Yritän jatkuvasti tehdä suurta synteesiä

— Itse yritän jatkuvasti tehdä suurta synteesiä. Mutta kestää vuosia, ennen kuin se on valmis. Se lähtee minusta itsestäni, kasvatan itseäni henkisesti ja fyysisesti, tahtoani, kokemuksiani, älykkyyttäni. Ja minusta lähtee ulospäin se mikä lähtee: puhun ja kirjoitan ihmisille.

— Joskus aikaisemmin voima olisi vaikuttanut toisin päin, se olisi ollut sosiaalista kasvattamista, poliittisiin tai uskonnollisiin ryhmiin kuulumista. Minusta olisi erityisen tärkeää, että juuri kirjailijat liikkuisivat monella elämänalueella. On tietysti olemassa hajoamisen vaara, ettei pääse minnekään, että kaikki viisikymmentä nuolta räjähtävät ulospäin.

— Minusta tuntuu, että kaikki viisikymmentä nuolta tulevat minuun. Ne ovat vielä aika kaukana keskipisteestä, mutta jonakin päivänä ne saavuttavat sen. Se on valkohehkuinen keskipiste ja silloin minä olen täydellinen niinkuin Nietzschen yli-ihminen.

Uskonto sinänsä ei ole Jaakko Pietiläiselle tärkeää, mutta uskonnot ovat hänen mielestään kiinnostavia. Hän ei ole ateisti, mutta hänellä ei ole mitään jumalaa. Uskontoja kuitenkin tarvitaan, jotta ihmisen sielu pysyisi kasassa. Usko on hänen mielestään sisäistä voimaa. Hän on juuri päättänyt hakea kirjastosta Raamatun ja lukea sen kokonaan, sillä se on niin merkittävä ja tärkeä kirja, joka vaikuttaa koko ajan meidän kulttuurissamme monella tasolla.

Hän haluaa aina pois

Mitkä ovat palkitun nuoren kirjoittajan tulevaisuuden suunnitelmat? Hän aikoo kevään ja kesän aikana kirjoittaa, harjoitella luterilaista työmoraalia nousemalla jo kahdeksalta aamulla. Tavallisesti hän nukkuu puoleen päivään, ajatukset lähtevät vasta sitten käyntiin. Mutta hän aloitti uuden elämän harjoittelun jo pääsiäisen pyhinä kotona Outo-kummussa.

Hän haluaisi mennä Yhdysvaltoihin opiskelemaan. Hän haluaa aina pois. Jaakko Pietiläinen toivoo, että hänellä 40-vuotiaana olisi auto, talo ja kesämökki. Ja ammatti, hän ei haluaisi koko ikäänsä elää siivouskeikoilla. Hän ei varmasti jaksaisikaan.

Hän lähtee kyselemään palkintorahojaan. Pari viikkoa on jo kulunut tulosten julkistamisesta. Ja hän tarvitsee rahaa. Taskut ovat ihan tyhjt. Jaakko Pietiläinen lähtee pois.

SAIRASKERTOMUS; VÄLÄHDYKSIÄ AMERIKAN YHDYSVALLOISTA

Illalla asunto Massachusetts avenue 619
Platters; The great pretender
paloauton sireeni ulkoa, keskiviikko
roskat tyhjennetään, kadut ovat täynnä maitopurkkeja,
folionriekaleita, sanomalehtiä ja
roskatynnyrit ovat kuin piirrettyissä elokuvissa
Platters; Only You
joku voisi tehdä tämän tanssin todeksi;
hämärät valot, happy valentine,
blue valentine, taas
iltapäivällä ateriaksi kaksi tölkkiä, spageth & sauce
kissa nukkuu vuoteella, Ashibka
Mistake venäjäksi, naukuu englanniksi

Kuinka vieraiden ihmisten, vieraaseen tilaan
lähestytään kunniallisin aikein
how ya doin? Vieraita sanoja
entä suomeksi, tuttuja sanoja
yhtä helvetin kaukana hymyillä,
katsoa silmiin,

Kuinka ihmisille puhutaan?
Kuinka niille mennään puhumaan?
vieraalle alueelle, ei kenenkään maalle, outoon tilaan
kenties joku voisi auttaa, will you help me?
Fuck you, sunnuntai, pieni siivu lämpöä? koti
intohimoinen viharakkaussuhde kanssani
Minä ja Minä, love affair, itserakkaus, häpeä
kukaan ei halua kolmanneksi pyöräksi, eikä ihme
epäonnen valtakirja, Paha silmä, selityksiä
Kootut selitykset, Hesperia missä vastuu luovutetaan?
tulevaisuus Motorcity madhouse, Detroit;
Amboy Dukes, Bob Seger, Ted Nugent
fuckin America mutta kaunis
Taivas ja helvetti,

Jaakko Pietiläinen

BALTIAN MAAT JA KANSALLISUUSKYSYMYKSI

On mahdollista olettaa, että Baltian tasavallat ovat olleet eräänlainen koelaboratorio, jossa erilaisia poliittisia ratkaisuja on kokeiltu pienemässä mittakaavassa.

Jyrki Iivonen

erikoistutkija,
Ulkopoliittinen instituutti

Artikkeli perustuu Kriittisen korkeakoulun tilaisuudessa Helsingissä 23.1.1989 pidettyyn esitelmään.

Baltian maissa tapahtunut kehitys ja sitä koskeva neuvostoliittolainen keskustelu ovat osa laajempaa poliittista muutosta, joka koskee neuvostovaltion koko ideologista perustaa. Perinteen tulkinnan mukaan sosialismi ei salli toisen ihmisen toiseen kohdistamaa riistoa, joten sosialismin vakiintuessa myös yhteiskunnalliset ristiriidat vähitellen katoavat. Stalinin valtakauden jälkeen Neuvostoliitossa alettiin puhua "kehittyneestä sosialistisesta yhteiskunnasta", "koko kansan sosialistista" ja "neuvostokansasta uudentyyppisenä ihmisyyteisenä". Kansallisuusaate eli nationalismi, ajatus kansakunnasta itsenäisen valtion perustana, nähtiin kapitalistiselle yhteiskunnalle tyypillisenä vanhentuneena ilmiönä, jolle ei ollut sijaa korkeampaa kehitystasetta edustavassa sosialistisessa Neuvostoliitossa. Erilaiset kansallistunteen ilmaisut määriteltiin siellä siksi "porvarilliseksi nationalismiksi" ja "kansalliseksi poikkeamiksi".

Uuteen politiikkaan

Viime vuosien yhteiskunnallinen todellisuus on kuitenkin kiistatta osoittanut,

että kansakunta samaistumisen kohteena ei sittenkään kuulu pelkästään menneisyyteen vaan on olennainen ilmiö myös reaalisosialismissa. Viime vuosina on kansallisia levottomuuksia ilmaantunut kaikkialla: Jugoslaviassa kansallisuuksien väliset ristiriidat ovat johtaneet maan hajotamisen partaalle, Romania on pyrkinyt häikäilemättömästi romanialaistamaan unkarilaisvähemmistönsä, Kaukasuksen kansalliset levottomuudet ovat olleet jatkuvista uutisaineistosta, Tiibet on joutunut kiinalaistamispolitiikan kohteeksi jne. Näihin tapauksiin verrattuna Baltian maiden viimeaikainen kehitys on ollut poikkeuksellisen hallittua ja hillittyä. Myös siellä on kuitenkin kyse samanlaisesta kansallisuusaatteen uudesta noususta.

Neuvostoliitossa kansallinen liikehdintä liittyy laajempaan poliittisen toiminnan muotojen muuttumiseen. Tähän asti kommunistinen puolue sivuorganisatioineen on tarjonnut kansalaisille käytännössä lähes ainoan toimintakanavan ja poliittisen samaistumisen kohteen. Mikäli yksittäinen neuvostokansalainen on halunnut vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, tehokkain tapa on ollut toimiminen NKP:ssä. Viime ai-

koina puolueen rinnalle on alkanut kuitenkin syntyä "riippumattomia" kansalaisjärjestöjä, joista monilla on selkeän poliittinen tavoitteenasettelu. Monet kansalaisjärjestöt ovat lisäksi syntyneet kansallisella pohjalla, puolustamaan tietyn etnisen ryhmän etuja. Esimerkkinä voidaan mainita ns. kansanrintamat, jotka yleensä ovat syntyneet tasavallaisella tai jopa sitä alemmalla alueellisella pohjalla. Uusien kansalaisjärjestöjen synty sekä kansallistunteen voimistuminen ovatkin merkkejä koko neuvostoyhteiskunnan kattavasta politisoitumisesta, siirtymisestä glasnostin edellyttämään uuteen yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Elintasokilpailua

Tilanne Baltian neuvostotasavalloissa on osa tätä prosessia. Ei ole mikään sattuma, että kansanrintamilla on niin suuri merkitys juuri siellä. Se selittyy monilla eri tekijöillä, joista tässä on syytä mainita neljä: tasavaltojen taloudellisen kehityksen taso, niiden poliittinen kulttuuri, alueen henkinen traditio sekä neuvostojohdon tietoinen toiminta. Toisaalta on muistettava, että Baltian tasavallat eroavat monessa suhteessa toisistaan, niillä kullakin on omat erityispiirteensä. Viro on pisimmälle kehittynyt ja se on ollut myös perestroikassa edelläkävijänä. Latviassa taas ovat poikkeavat kansalliset suhteet; enää noin 48 % tasavallan asukkaista on latvialaisia. Liettuaa taas luonnehtivat ennen muuta kato-lisen kirkon vahva asema sekä perinteiset kulttuuri-suhteet Puolaan.

Taloudelliset tekijät liittyvät ennen muuta Baltian neuvostotasavaltojen kansalaisten elintasoon ja eläminenlaatuun, jotka ovat paremmat kuin Neuvostoliitossa keskimäärin. Toisaalta on kiistatonta, että kaikissa kolmessa tasavallassa on tapahtunut suhteellista kurjistumista — sekä suhteessa muihin neuvostotasavaltoihin että suhteessa lähimpiin ei-sosialistisiin ulkomaisiin vertailukohteisiin eli Suomeen ja Ruotsiin. Viron keskusteluissa on toistuvasti tuotu esille, että vielä 1930-luvulla elintaso Virossa oli yhtä korkea kuin Suomessa. Korkeampi elintaso on merkinnyt varsinkin Virossa ja Latviassa tasavaltoihin suuntautuvan muuttoliikkeen voimistumista, kansallisen tasapainon järkkymistä ja asteittaista venäläistymistä. Tasavaltojen korkeampi tuottavuus selittyy paremmalla työteholla ja sillä, että talouden ohjaaminen ja kokeilujen järjestäminen on tasavaltojen pienemmästä koosta johtuen helpompaa.

Kulttuuritekijät

Baltian neuvostotasavaltojen poliittisen kulttuurin erilaisuus johtuu siitä, että ne kaikki olivat maailmansotien välisellä kaudella itsenäisiä kansallisvaltioita. Vaikka yksikään niistä ei ollut tuolloin varsinainen demokratian mallimaa, ne olivat kuitenkin poliittisesti suvereenieja yksiköjä. Niiden liittämistä Neuvostoliittoon toisen maailmansodan yhteydessä seurasi voimistunut maastamuutto. Niin virolaisia, latvialaisia kuin liettualaisiakin muutti suuret määrät länteen, ja heillä on ollut tietty vaikutusval-

ta tasavaltojen sisäisiin tapahtumiin myös neuvostoval-lan vuosina. Toisaalta varsinkin Virossa henkilökohtaisilla kontakteilla Suomeen (turismi, televisio-ohjelmat) on ollut oma merkityksensä.

Henkinen kulttuuri liittyy osittain edelliseen. Baltian tasavallat ovat perinteisesti sijainneet kahden kulttuurin, saksalais-ruotsalaisen ja venäläisen raja-alueella. Tasavaltojen kansallinen identiteetti ponnistaa tästä ristiriitatilanteesta. Perestroikan kaudella kulttuuri-identiteetistä on tullut myös poliittinen kysymys. Siksi oman kielen ja kulttuurin aseman lujittamisessa on kyse myös politiikasta. Virossa tämä on jo johtanut siihen, että viron kieli on saanut tasavallassa virallisen kielen aseman. Vastaavia pyrkimyksiä on viime aikoina esiintynyt myös eräissä muissa neuvostotasavalloissa (Moldaviassa, Gruusias-sa, Valko-Venäjällä). Viron kirjallisuus on toiminut neuvostokirjallisuuden tapaan myös poliittisen keskustelun foorumina.

Yleisliittolaisen johdon tavoitteet

Baltian maidenkin perestroikassa ratkaiseva merkitys on kuitenkin ollut Neuvostoliiton yleisliittolaisen puolue- ja valtiojohdon tietoisella toiminnalla. Perestroika on olennaisesti vaikuttanut uusien politiikan muotojen esiintuloon. Muutoksen ei kuitenkaan haluta tapahtuvan vaistonvaraisesti vaan kontrolloituna prosessina. Siksi on mahdollista olettaa, että Baltian tasavallat ovat olleet eräänlainen koelaboratorio, jossa erilai-

sia poliittisia ratkaisuja on kokeiltu pienemmässä mitakaavassa.

Talouden alueella uudistushenkisyys on ollut selvästi nähtävissä; osuuskuntatoimintaa ja päätösvallan hajauttamista on kokeiltu mm. Virossa. Viron kansanrintaman talouspoliittisena tavoitteena taas on tehdä koko tasavallasta erityistalousvyöhyke kiinalaisen esimerkin mukaisesti. Tällaiselle hankkeelle tuntuu olevan myös laajempaa kannatusta. Vuoden 1988 odotettua epäedullisempi talouskehitys on lisännyt radikaalien uudistusten tarvetta. Talouden uudistamisessa ovat kuitenkin törmänneet vastakkain pelko sosialismin perusperiaatteiden murtumisesta ja välttämättömyys uudenaikaistaa jäykkää keskusjohtoista suunnitelmataloutta. Lähtökohtana on toistaiseksi ollut, että talou-

dellisen itsenäisyyden kasvu ei saa johtaa separatismiin ja itsekkyyteen.

Mutta myös perestroikalla on rajansa. Baltian tasavaltojen esimerkin valossa näyttää siltä, että Neuvostoliiton nykyjohto on kyllä valmis antamaan lisää liikkumavaraa yksittäisille tasavalloille, mutta vain tarkoin määrättyissä puitteissa. Perestroikan perimmäisenä tavoitteena on neuvostoliittolaisen sosialismin lujittaminen. Tasavaltojen liikkumavapauden lisäämiseen suostutaan niin kauan kuin se edesauttaa tämän tavoitteen saavuttamista. Niin kauan kuin itsemääräämisoikeuden lisääminen edesauttaa tehokkuuden kasvua, sillä on Neuvostoliiton ylimmän poliittisen johdon siunaus.

Toinen seikka, josta ei missään tilanteessa haluta luopua on kommunistisen

puolueen johtava asema yhteiskunnassa. Kolmanneksi maan johto ei ole halukas luopumaan talouden ohjauksen valtiollisesta perustasta. Nämä ovat ne puitteet, joissa myös Baltian tasavaltojen uudistusliikkeet joutuvat toimimaan. Poliittisten tavoitteiden ja yhteiskuntarauhan säilyttämisen kannalta on olennaista, millä tavoin neuvostotalous jatkossa kehittyy. Jatkossa on välttämätöntä supistaa liian laajaksi paisunutta julkista sektoria. Varustelumenojen leikkaaminen tarjoaa väliaikaisen ratkaisun, mutta pitkällä tähtäimellä joudutaan puuttumaan myös esimerkiksi hintapolitiikan perusteisiin ja suunnittelujärjestelmän sisälle rakennettuihin valtasuhteisiin. Vasta silloin myös tiedetään, mikä on yksittäisten neuvostotasavaltojen asema tässä kehityksessä.

UUSI AIKA EESTISSÄ

Käydessäni marraskuussa 1988 Tallinnassa totesin ilokseni, miten valtavasti asiat olivat kesän ja syksyn aikana edenneet Eestissä. En tarkoita aineellisesti, vaan henkisesti — glasnostin merkeissä.

Jutta Zilliacus

toimittaja, Helsinki

Matkustin viime vuoden huhtikuussa Tallinnaan runsaan kahdenkymmenen vuoden tauon jälkeen. Ensimmäiset sodanjälkeiset käyntini Eestissä olivat tapahtuneet vuosina 1959 ja 1965, mutta kokemukseni silloisesta neuvostotasavalta olivat niin masentavia, että päätin olla matkustamatta sinne vastaisuudessa. Tallinna ei ollut enää "minun" kaupunkini, sellainen jossa olin viettänyt lähes kaikki lapsuuteni sotaa edeltävät kesät. Tapaamisiani sukulaisten ja lapsuudenystävien kanssa varjos-tettiin alituisesti ja niitä sävytti kaiken aikaa läsnä oleva pelko ja hermostuneisuus. Emme uskaltaneet puhua juuri paljoakaan menneisyydestä salakuuntelijoiden, ilmiantajien ja KGB-agenttien pelossa. Ja vaikka juttelimme vain tyhjänpäiväisistä asioista, ystävilleni koitui tapaamisistamme suurta vahinkoa, kuulustelua, vainoa ja uhkauksia, joista osa jopa pantiin täytän-töön.

Uusi aika

1960-luvulla koin Eestin koh-talon toivottomaksi. Tuntui siltä kuin kansa — mitä siitä oli jäljellä — olisi langennut toimeettomuuteen ja apatiaan. Vanhempi polvi oli jo kuollut pois, kyyditetty

tai menehtynyt Siperian työ- ja vankileireillä, eikä nuorempi polvi muusta tietänyt kuin siitä, mitä näki, koki ja mitä sille opetettiin. Neuvostoliitto ja sen paikalle juuttunut johto piti maata rautaisessa otteessaan, eikä kukaan uskaltanut yrittää reformoida pysähtyneitä olosuhteita, saati sitten arvostella niitä.

Kesällä 1987 tapahtui kuitenkin valtava kansallinen herääminen. Vähitellen kansalaisten itsetunto palautui ja kansalaisaloitteellisuuteen pohjautuva kansanrintama perustettiin tukemaan Mihail Gorbatsovin käynnistämää uudistuslinjaa. Kansanrintama on muodostunut elimeksi, joka kehittää kansan käsitöitä yhteiskunnan muuttamisesta oikeaan suuntaan.

Aika oli mielestäni kypsä uudelle vierailulle Tallinnaan. Huhtikuussa 1988 kaikki oli muuttunut. Tapa-tessani uudemman kerran ystäviäni uskalsimme keskustella menneisyydestä ja kipeistäkin asioista. Silloin minulle lopultakin valkeni heidän kohtalonsa koko to-tuus. Sen karmeutta en ollut voinut kuvitella, olkoonkin että olin ollut jotakuinkin tie-toinen Stalinin aikaisesta terrorista — siitä ei näet sil-loin saanut puhua, koska oli otettava huomioon Suomen ulkopoliittiset realiteetit.

Tänään meillä ei vielä ole täyttää tietoa Gorbatsovin aloittaman perestroikan onnistumisesta, olen kuitenkin optimistinen sen suhteen. Käydessäni marraskuussa 1988 Tallinnassa totesin ilok-seni, miten valtavasti asiat olivat kesän ja syksyn aikana edenneet Eestissä. En tarkoita aineellisesti, vaan henkisesti — glasnostin merkeissä.

Mihail Gorbatsovin uudistuspolitiikan näyteikkunassa Eestissä kehitys on siis edennyt huimaa vauhtia, vaikka takaiskujakin on tullut. Konkreettisen näytön puute johtuu ymmärrettävästi siitä, ettei Bresnevin aikaista pysähtyneisyyttä voi yli yön muuksi muuttaa — neuvostokansalaisia onkin kehoitettu kärsivällisyyteen, koska perestroikan hinta saattaa aluksi tuntua kovin korkealta. Elintaso on laskenut, eivätkä jonot kauppohen edessä suinkaan ole lyhentyneet ahkerammasta työnteosta huolimatta. Työtä ja sen tuottavuutta arvioidaan par'aikaa uudelleen. Se tuottaa monelle entiseen menoon tottuneelle harmia ja synnyttää jopa aggressiivisia uudistajia kohtaan.

On myös selvää, ettei jäykästä suunnitelmataloudesta voi käden käänteessä syntyä toimivaa ja uusille johtamisperiaatteille pohjautuvaa kansantaloutta. Traditioillakin on oma merkityksensä. Keskitetyn päätösvallan hajauttaminen ei voi toteutua ilman vaikeuksia, sillä tietyistä eduista nauttiva bresneviläinen eliitti asettuu poikkiteloin pelätessään omien etuuksiensa menettämistä.

Poliittinen realismi

Länsimaiden on kuitenkin hyvä muistaa, ettei Neuvostoliiton uudistuspolitiikka suinkaan tarkoita sosialistisista periaatteista luopumista — Gorbatsovin oma "länsimaisuus", hänen aikaisemmista neuvostojohtajista poikkeava esiintymistyylinsä ja avoimuutensa eivät toki enteile mitään länsimaiseen demokratiaan päin

suuntautumista. Pääsihteeri onkin lujittanut omaa asemaansa ja keskittänyt uudella lainsäädännöllä aikaisempaa vielä enemmän valtaa itselleen.

Tällä haluan muistuttaa sellaisia tosin suppeita piirejä, jotka haaveilevat Eestin uudesta orastavasta itsenäisyydestä sellaisena kuin se oli ennen sotia. Tämä ei ole realistista eikä edes toivottavaa ajattelua. Ei pidä toivoa sellaista, jota eestiläiset itse eivät katso realistiseksi vaan pikemminkin heidän päämääräänsä vahingoittavaksi.

Poliitikot, kansanrintaman kannattajat ja älymystö ovat täysin tietoisia siitä, ettei Neuvostoliitto ikinä salli tasavaltojensa irtaantuvan siitä, ei hyvällä eikä pahalla. Uudistusten on siten tapahduttava neuvostoliittolaisten kehityksen sisällä pyrkimyksenä luoda vapaa sosialistinen valtio uudella taloudellisella pohjalla mahdollisine monipuoluejärjestelmineen. He ovat tietoisia vaikeuksista, joita tämä prosessi tuo tullessaan, mutta he ovat optimisteja. Paluuta entiseen ei ole, kehitystä ei enää voi jarruttaa eikä kansan heräämistä tukahduttaa. Tälle vallankumoukselliselle prosessille on luonteenomaista vahva järjen kontrolli, kuten Heinz Valk kirjoitti viime vuoden heinäkuussa Sirp ja Vasar -lehteen.

Meidänkin olisi syytä kunnioittaa eestiläisten järjestyttä, eikä sortua yliolkaiseen holhousmentaliteettiin, kuten joillakin taiboilla on ollut tapana. Olemme yrittäneet eräänlaisen ison veljen tavoin opastaa Eestiä olemaan tekemättä tyhmyyksiä sekä olemaan tähtäämättä liian korkealle.

Olemme myös varoittaneet eestiläisiä uudistuspolitiikan rajusta vauhdista, ikään kuin kovia kokenut kansa ei itse osaisi arvioida omia mahdollisuuksiaan ja niiden rajoja.

Olisi toki järkevämpää tukea henkisesti Eestin "laulavaa vallankumousta", johon ei sisälly väkivaltaa eikä aseita, muista suurten kansojen kapinamerkeistä puhumattakaan.

Presidentti Koiviston uudenvuoden puheeseen sisältynyt henkinen tuki Eestin perestroikalle oli mielestäni oikea ja tervetullut ele, jota eestiläiset arvostavat kaiken muun isoveljen tärkeilyn jälkeen. Onhan kansanrintama perestroikan vahvin tuki ja selusta, kuten Tiit Made on kirjassaan "Mu isamaa, Viron toivo ja pelko" sanonut.

Baltian maiden kehitys on kuitenkin vahvasti sidoksissa koko Neuvostoliitossa tapahtuvaan kehitykseen. On liian varhaista mennä enustamaan, mihin suuntaan se kääntyy. Gorbatsovin asema lienee suhteellisen varma, mutta täyttä tietoa hänen vastustajiensa määrästä ei ole. Liikkeelle lähtenyt voima on kuitenkin liian vahva, jotta sen voisi tukahduttaa. Enkä usko kehityksen voivan kääntyä taaksepäin.

On muistettava, että Moskova tulevaisuudessakin muodostaa lähtökohdan Neuvostoliiton eri tasavaltojen kehitykselle.

Artikkeli perustuu Kriittisen korkeakoulun tilaisuudessa 23.1.1989 pidettyyn esitelmään.

ONKO KIRKOSSA TILAA JÄRJELLE?

Aion seuraavassa puhua siitä, miten järjellä on tärkeä osuutensa uskonkäsityksessä. Mutta tähdentää sitä, miten usko ei ole järjen asia.

Antti Alhonsaari

teol. tri. Seurakuntaopiston
konferenssikeskuksen johtaja

Opettajamme voi tässä asiassa hyvin olla **Blaise Pascal** (1623–1662). Hän oli nerokas matemaatikko ja fysiikan alalla hän teki huomattavia tutkimuksia. (Tämän kunniaksi on muuan tietokonekieli saanut hänen nimensä.) Mutta hän oli myös harras kristitty. Hän joutui pohtimaan uskon ja järjen suhdetta kahdestakin syystä.

Ensinnäkin Pascal seurusteli maansa johtavien älykköjen piirissä, ja siellä epäily ja suoranainen uskon pilkkaaminen olivat muotia. Hän ei voinut väistää aiheita, joissa usko joutui pilkan tai epäilyn kohteeksi. Ennen muuta hän joutui kohtaamaan asiat, joissa usko oli kritiikin kohteena aiheellisesti. — Näihin hänen huomiotaan ei kuitenkaan kiinnittänyt vain uskoa epäilevien ja ivaavien ystävien seura. Toinen syy, joka sai hänet pohtimaan uskon ja järjen suhdetta, oli hänen oma matemaatikon järjensä. Tiukka erittelemisen ja päättelämisen tarve saattoi päivänvaloon kaiken, missä usko lepäsi heikolla pohjalta. Hän kuitenkin halusi olla ja pysyä kristittynä.

Ajatustensa lopulliseksi erittelyksi Pascal alkoi koota suurta kristinuskon puolustusteosta. Se jäi aivan keskeneräiseksi, sillä sairaus katkaisi hänen elämän-

sä. Jäljelle jääneet hajanaiset muistiinpanot koottiin erillisiltä lapuilta ja julkaistiin. Suomeksi ne ovat ilmentyneet vuonna 1952 nimellä *Mietteitä*.

Mietteissään Pascal tekee selvän rajan uskon ja järjen välillä. Kaikkein ytimekkäimmin hän ilmaisee ajatuksensa näin: *"Sydän kokee Jumalan eikä järki"*. (C'est le coeur qui sent Dieu, et non la raison.)

Toinen Pascalin ajatelma kuuluu: *"Sydämellä on perusteensa, joita järki ei tunne"*. (Le coeur a ses raisons, que la raison ne connaît point.) Tätä on usein lainattu. Joissakin filmitähtien muistelmissa kerrotaan, miten he ovat tehneet hupsuja tekoja, ja voi nähdä julkiksen arvokkaasti siteeraavan: Sydämellä on syynsä! Aina ei tiedetä, että Pascal ei suinkaan tarkoita tässä lemmementunteita tai sitä, että tulee seurata tunteen ääntä minne vain. Pascal tarkoittaa nimen omaan uskontoa: Jumala kohdataan sydämellä, usko syntyy sydämen kautta, ei järjen kautta.

Näin me varmaan on. Kun seuraavassa tähdennän järjen merkitystä, on koko ajan muistettava: Usko ei ensi sijassa ole järjen asia.

Järjellä on paikkansa

Mutta järjelläkin on paikkansa. Joskaan järki ei saa sanella kaikkea, sen ääntä ei koskaan saa vaientaa. Tärkeintä on tämä: Ihminen on kokonaisuus. Ei ole hyväksi tehdä väkivaltaa miltekään ihmisyyden osalle. On luonnotonta, jos henkinen elämä ja järki rakentuvat niin, että usko tungetaan siitä pois. Silloin ihminen tekee väkivaltaa omalle ihmisyydelleen. Mutta samanlaista väkivaltaa hän tekee, jos järki on lyöty kahleisiin tai pudotettu reunan yli. Ihminen tuntee, ajattelee ja toimii yhtenä kokonaisuutena. Kaiken pitää olla mukana.

Ehjässä persoonallisuudessa järki asettaa meille esimerkiksi seuraavanlaisia vaatimuksia.

1. Ajatusmaailma ei saa olla kaaos, ei puuroa, ei villi viidakko. Tehtäviimme kuuluu koko ajan työ, jolla on hyvä nimi: ajatusten selvittely.

2. Täytyy olla ehjä kosketus todellisuuteen. Se, mitä todellisuuden tuntu sanoo, pitää ottaa vakavasti. Emme ole aikuisia ihmisiä silloin, kun todellisuuden taju pettää, esimerkiksi jos ratkaisemme asiat haaveiden mukaan, jos sekoitamme toden ja sadun, jos annamme mielikuituksen ajaa todellisuuden ohi, jos teemme päätökset toiveiden eikä realiteettien mukaan. Jalat maan pinnalle!

3. On olemassa naiivi, lapsenomainen, kritiikitön suhtautumistapa. Tällainen on vaikkapa lapsen käsitys vanhemmistaan: Meidän isä on vahvempi kuin kaik-

ki muut. Se on lapsen ajattelua. Entä sitten ajattelu: "Mun faija on ihan pimee!" Se taas on murrosikäisen ajattelua. Paljon on joko lapsen tai murrosikäisen ajattelua siinä, mitä ihmiset puhuvat politiikasta, esimiehistään, rahasta, kirkosta, uskonnosta. Aikuista se on vasta sitten, kun kykenee tasapainoisesti arvioimaan hyvät ja huonot puolet. Aikuista on, kun ottaa huomioon tunneseikat, mutta ei antaudu niiden sokaistavaksi; kun kykenee sekä sitoutumaan että irrottautumaan.

Ehkä on hyväksi nähdä ero, jonka saksalainen tekee sanoilla Verstand ja Vernunft. Suomeksi sanaparin edellinen puoli on jotain sellaista kuin järki, järkevyyt, älyllinen käsittäminen. Jälkimmäinen taas tarkoittaa oivaltamista, ymmärtävyyttä. Ruotsiksikin voi sanoa "Han är klok men inte vis." Hänellä on älyä, mutta ei viisautta. ("Se kyl hiffaa asioita, mut se on silti ihan pimee.")

Albert Schweitzer on sanonut: "Meidän täytyy tulla ajattelemalla uskonnollisiksi." Siinä on mielestäni tuo tasapainoisen persoonan ihanne. Asioiden syvä ymmärtäminen, paneutuminen, halu nähdä maailma syvästi ja kaikinpuolisesti johtaa Schweitzerin mielestä uskonnolliseen ajatteluun. Tässä ei ole kyseessä järkevyyt, älykkyys, looginen päättely, vaan enemmän: Pyrkimys ymmärtämiseen mahdollisimman syvällä tavalla.

Tässä koko persoonallisuuden eheydessä ei saa olla tilaa liian suurille jännityksille. Kuten sanoin aikaisemmin: Ei saa olla järkeä, joka työntää uskon pois, ei saa olla uskoa, joka työntää

järjen pois. Ei voi olla liioin mahdollista, että usko ja järki ovat koko ajan jännityksessä. Silloin on jommassa kummassa vikaa.

Jännitteitä

Uskon ja järjen välillä toki voi toisinaan olla jännitettä. Edellä kehuin Pascalia. Tulokoon siis myös sanotuksi, että Pascalin Mietteet eivät ole vapaat uskon ja järjen jännitteestä. Kummassa vika? Mielestäni hänen uskosaan. Hän ei halunnut ainoastaan puolustaa ihmisen Jumala-suhdetta, vaan hän halusi tulkita uskon täsmälleen samaksi kuin aikansa 1600-luvun vanhoillinen roomalaiskatolinen kirkollinen dogmatiikka. Niiltä osin Pascalin ajattelu ei suinkaan onnistunut.

Se jännite, joka on uskon ja järjen välillä, johtuu tavallisesti siitä, että usko tulkitaan liian kapeasti. Jos halutaan säilyttää tietyt vanhat käsitykset, saa varustautua siihen, että järki ja usko asettuvat vastakkain. Melkein aina silloin usko häviää taistelun.

Järki vaatii

Katsokaamme, mitä järki meiltä odottaa:

1. Kunnioitus tiedon hankinnan menetelmiä kohtaan. Tällä tarkoitetaan tavallisesti tiedettä, mutta meidän on ajateltava yleisemmin: On olemassa tiettyjä kokeiltuja ja koeteltuja sääntöjä siinä, miten tietoa hankitaan ja miten sen luotettavuus koetellaan. Näitä sovelletaan erityisesti tie-teessä, mutta myös muussa

elämässä. Vaikkapa terveyskeskuksessa. Mistä johtuu ihottumani? Lääkäri ei ratkaise kysymystä arvaamalla, ei luulemalla eikä toivomalla. Myöskään se, miten minä toivoisin asian olevan, ei ratkaise. Tarvitaan luotettavaa tietoa. Se hankitaan laboratoriokokeilla, mikroskoopilla, vetämällä esiin tähänastisia tutkimustuloksia, kokeilemalla erilaisia lääkityksiä ja tekemällä havaintoja niiden vaikutuksista. Me nimenomaan haluamme niin tarkkaa tietoa kuin mahdollista ja edellytämme, että lääkäri pysyy mahdollisimman kurinalaisissa tutkimusmenetelmissä.

Samaa me edellytämme, kun haluamme tietää Suomen kivikaudesta, Marsplaneetasta, otsonikadosta, maailman väkilukukehityksestä, asuntojen hinnannoususta. Vaadimme luotettavaa tietoa. On turha haikaila, että ihminen on erehtyväinen ja että järki ja tieto ovat puutteelliset ja että tiedemiehetkin erehtyvät. Totta, totta — mutta silti on olemassa selvä ero luulemisen ja tietämisen välillä. Ja käsitykset asioista tulee rakentaa tiedon varaan.

2. Käsityksille täytyy olla riittävä perustelu. Ajatellaanpa, että meille kerrotaan, että Alli-täti on sairas. "Mistä olet kuullut?" "En mistään erityisesti, minä vain rupesin ajattelemaan, että Alli-täti on sairas." Tällaista "tietoa" me yksinkertaisesti emme ota huomioon. Me otamme huomioon sellaiset tiedot, joilla on jokin peruste kuten luotettava havainto Alli-tädin ulkonäöstä tai kotoa tullut kirje.

Samoin uskonnolliset ja muut katsomukset saavat rakentua vain todentuntui-

sille perusteluille. Ei riitä, että joku keskiajan paavi on ollut jotakin mieltä. Ei myöskään Raamatun ajatusten omaksumista voi vaatia vain sillä perusteella, että Raamattuun uskominen olisi jokin velvollisuus. Järkevä ihminen kysyy heti: "Mitä perusteita on ottaa Raamattu huomioon?" Me voimme jäädä sanattomiksi tai emme, joka tapauksessa kysymys on aivan oikea.

3. Näkemystemme täytyy olla johdonmukaisia, niiden tulee olla linjassa. Emme kunnioita ihmistä, joka töissä kehuu vasemmistoa, kotona oikeistoa ja äänestää keskustaa. Jos isä on vuoroin ankara ja vuoroin leppeä, sillä ei ole ainoastaan huono vaikutus lapsiin vaan myös meidän käsityksemme isän persoonasta jää huonoksi. Edellytämme selvää linjaa. Näin myös maailmankäsityksemme ja vakaumuksemme pitää olla enemmän kuin vain sik-sak-viivaa tai tilkkutäkkiä.

Epäjärkevää kristinuskoa

Otan lopuksi kolme esimerkkiä siitä, missä kristillinen uskonkäsitys vaatii mielestäni nykyistä enemmän oikean järjenmukaisuuden huomioon ottamista.

1. Maailmanloppu. Käsitys lopun ajoista on varsin sekava ja epämääräinen. Oikeastaan ainoa todella yksiselitteinen kristillinen oppi on, että loppu tulee. Siihen liittyy tieto, että ihminen on tekoineen tuomion alainen, niin yksilö kuin koko ihmis-kunta. Miten ja milloin loppu tulee, se on tietymätöntä. Kuitenkin kristikuntaa on suuresti kiinnostanut laskea lopun ajan enteitä. Tämä on mielestäni juuri sellaista epäjärkevää uskoa, joka antaa uskonnosta huonon kuvan, joka madaltaa uskovaisen omaa uskoa. Raitishenkisyys, kriittisyys vaatii pidättymään maailmanlopun ennustamisista.

2. Ihmeusko. Jotkut teologit erottavat kaksi eri asiaa: miraakkeliusko ja varsinainen ihmeusko. Edellinen tarkoittaa huomion kiinnittämistä sellaiseen, mikä on kummallista, jännittävää, outoa, uteliaisuutta kiehtovaa. Taikatemput ja taikurien näytökset kiihottavat. Samoin kaikki mahdolliset muut ihmeet. Tähän hyvää tarkoittavat uskovaiset liittyvät huomaamattaan. Kerrotaan ihmeellisiä rukouksenkuulemisia, ennustuksia, kerrotaan Jumalan nimessä ihmeitä ja kummia. Mitä enemmän ihmeitä — tässä mielessä — uskossa on, sitä epäuskottavampaa se on.

Varsinainen ihmeusko on asia erikseen. Siinä uskova tunnustaa, että Jumala on

käsittämätön ja hänen tekonsa ovat käsittämättömät. Jos hän on jotakin tästä kokenut, vaikkapa ihmeen, hän puhuu siitä vähin äänin, pyhän kunnioituksen vallassa. Siis ihmeet periaatteessa kuuluvat uskoon. Mutta miraakkeliusko ei.

3. Raamattukäsitys. Edellä kuvaamani kurinalainen tiedon hankinta on selvästi saanut raamattukäsityksen muuttumaan viimeisen sadan vuoden aikana. Vanha testamentti ymmärretään osana Lähi-Idän muinaista historiaa, Uusi testamentti osana hellenistisen ajan historiaa ja erityisesti osaksi alkuseurakunnan ajattelua ja julistusta. Sellaisena se on syntynyt inhimillisin muodoin, siinä on ihmisten rajoitusten tuomaa hajanaisuutta, ristiriitaisuuttakin. Tämä on otettava huomioon. Raamattu ei siinä mielessä voi olla "erehtymätön". Mutta Raamatulla on myös ehtymätön uskonnollinen sanoma. Siksi se on ja sen pitää olla kirkon ylin ohje, siksi se on ja sen pitää olla yksityisen kristityn ravinnon lähde. Mutta ei niin, että raamattutieteen tuloksille ummistetaan silmät, puhumattakaan siitä, että niitä vastustetaan.

4. Erityiskysymyksenä on ollut Amerikassa ja meilläkin sota evolutionistien ja kreationistien välillä. Se on murheellinen esimerkki. Uskovaiset eivät suostu siihen, mitä normaali tervejärkinen tutkimistyö on saanut selville, vaan he turvautuvat verukkeisiin. Sanon murheellinen, sillä kristillisen uskon täytyisi olla aina totuuden puolella. Uskon pitäisi olla intohimoisena etsimässä, mitä kaikkea todellisuudessa on. Ei Jumala voi joutua hukkaan sen vuoksi,

että ihminen tietäisi liikaa, vaan päinvastoin. Väärä tieto todellisuudesta hämärtää myös tietoa sen Luojusta.

Raitis usko

Tähdennän järjen kurinalaisuuden ja raitishenkisen älyn merkitystä erityisesti yhdestä syystä. Näyttää nimittäin siltä, että nyt on taas tullut aikakausi, jolloin ihmisen herkkäuskoisuus on päässyt valtaan. Horoskoopit, magia, taikausko, kummitus usko ja vainajahenget ovat tulleet muotiin, esimerkiksi rajatiedon ja salatiedon nimellä. Ei niissä sinänsä ole pahaa, en usko että niissä kovinkaan paljon jyläävät pahat henget ja saatanat. Enemminkin ongelma on siinä, että ne hajoittavat ihmistä. Ihmisen on luotettava silmiinsä ja korviinsa, omaan todellisuudentuntuunsa. Hänen on tehtävä selvä ero mielikuituksen ja havainnon, tiedon ja luulemisen välillä. Jos

hän luopuu kurinalaisesta asiallisuudesta, hän tekee vahingon itse itselleen.

Minun vakaumukseni on, että kristillinen usko Vanhan ja Uuden testamentin hengessä on raitishenkistä ja aikuista uskoa. Juuri sellaista tarvitaan tänä maailmanaikana, jolloin elämisen ongelmat ovat kasvaneet kaaosmaiseksi.

Palaan vielä alkuun. Järjellä on tosin tärkeä tehtävänsä; ihminen ei saa olla järjetön eikä epäjärkevä, ei myöskään hänen uskonsa. Mutta ihmisen vastaus todellisuuteen ei tapahdu aivojen kautta. Ihminen on kokonainen olento. Hän elää tätä todellisuutta älyllä, mutta myös tunteella ja toiminnalla. Hän ymmärtää maailmaa tiedolla, mutta myös aavistuksella, vaistolla ja ihmetyksellä. Siksi myös usko on muuta kuin ymmärtämistä. Uskossa ihminen kuuntelee koko todellisuutta. Ja hän vastaa koko olemuksellaan siihen, mitä hän kuulee. Siksi Pascalin sanat: "Sydän kokee Jumalan, ei järki."

Artikkeli perustuu Kriittisen korkeakoulun tilaisuudessa 8.2. pidettyyn alustukseen

Mitä tapahtuu, kun kanta-aliupseerin pojalle ja sotaa pilkanneelle kirjailijalle annetaan tehtäväksi laatia Suomen Marsalkan elämäkerta ja löytää patsaan sisältä elävä ihminen?

Syntyy mestarillinen henkilökuva, joka perustuu loistavaan silmänkääntötemppuun.

Veijo Meren Mannerheim-teos noudattaa englantilaista periaatetta, että on näytettävä "syylät ja kaikki". Niinpä Gustaf pelaa, tuhlaa, tekee huonoja hevoskauppoja, on herkkä kuin mimoosa, pelleilijä, pukusuunnittelija, nauttii toisten nolaamisesta, pitää pitkää vihaa. Hän ottaa venäläisestä vaimostaan eron vasta presidentinvaalien alla vuonna 1919, kun arvioi moisesta rouvasta olevan haittaa vaalitulokselle. Avioero myönnetään Tornion raastuvanoikeudessa, koska sen siellä saa nopeimmin. Muistelmissaan hän antaa enemmän tilaa hevosille kuin ihmisille, paitsi jos hän tahtoo heitä tölväistä.

Gustaf on tuomittu käymään vain sotia, jotka päättyvät tappioon — aina Japani-Venäjän sodasta alkaen — tai jotka jäävät pahasti kesken. Niinpä kansalaissoita muodostuu nopeaksi ja tarpeettoman veriseksi, koska hänellä on kiire päästä valloittamaan Pietaria ja kukistamaan bolshevikkivalankumousta. Näin hänestä

tulisi Venäjän vapauttaja ja hän voisi tehdä uuden hallituksen kanssa sopimuksen, joka takaisi ikiajoiksi Suomelle itsenäisyyden. On epäiltävää olisiko kauppa onnistunut.

Silmänkääntötemppu on siinä, että nämä heikkoudet ja raadollisuudet ovat kuin jyrkkiä varjostuksia, jotka sen lisäksi että elävöittävät kerrontaa, vahvistavat Mannerheim-myytin sankarin piirteitä. Meren kynää kuljettaa syvä kunnioitus. Gustaf on rohkea, mutta ei suinkaan pelkoa tuntematon. Hän on johtaja jo koulupokavuosien rettelöissä. Hän kantaa ottamansa vastuut itseään säästämättä. Hänessä on taiteellisuutta, joka saa hänet näkemään laajoja kokonaisuuksia, näkemystä, joka on avoin kulloisenkin tilanteen ymmärtämiselle. Nämä ominaisuudet kiteytyvät sankaruutta sädehtiviksi siinä paineessa, jonka rajusti muuttuva maailma kohdistaa sekä Suomeen että häneen itseensä.

Mannerheim on määrännyt, että hänen hevosensa Katen tulee olla mukana hautasaattueessa. Tamma on hautajaisten aikana tiineenä. Ei auta. Sille hankitaan suruloimi Tukholmasta, ja vääpeli Siltasen taluttamana se astelee kunniapaikallaan heti arkun kuljetusalus-tana toimivan tykkilavetin perässä vähän matkaa. Niin

väkevä on marsalkan mahti vielä hänen kuolemansa jälkeen.

Veijo Meren mestarillisuus on siinä, että patsaaseen tulee eloa. Ihmeeksikin tätä voi sanoa. Pronssinen ratsu heilauttaa häntäänsä, hirnahtaa. Marsalkan kohotettu pronssikäsi värähtää. Hänen silmissään käy arvoituksellinen pilkahdus, suu väänny pieneen hymyyn. Myytti liikaa, mutta vain aivan vähän. Kyllä se pitää, vielä kasvaakin entisestään. Suomi lienee sen ansainnut.

Mannerheim-teos on sankaritarina. Esitän itselleni armon vuonna 1989 hyvin hiljaisen ja mielteliään kysymyksen, johon minulla ei ole vastausta: Tarvitaanko sankareita?

Ville Repo

KRIITTINEN TILA

2.5.—12.5.89

AIMO VOITTO

— luottaa neutraaliin, standardiin, konkreettiseen ja käytännölliseen. Katja Valanne ja Jarmo Jokinen

15.5.—3.6.89

VAULA SIPPOLA

Ylistarosta

EKOPANKKI — AVAIN EETTISEEN JA EKOLOGISEEN TALOUS- JÄRJESTELMÄÄN

Nykyiselle pankkijärjestelmälle on ominaista, että kansalaisten talletusvarat ohjautuvat lainoituskohteisiin, joissa pääomien tuoma voitto onmaksimaalinen eikä kansalaisten todellisista tarpeista välitetä. Vaikka siis kansalaisten säästäväisyys ja yhteiskuntamoraalisuus olisivat kuinka korkealle asteella tahansa, eivät heidän varansa kuitenkaan ohjaudu yhteiskunnallisesti mielekkäästi, vaan pääomat polari-soituvat spekulatiiviseen toimintaan.

Tämän epäkohdan poistaakseen lähti joukko kansalaisia viime keväänä perustamaan Suomeen ekopankkia. Sen tavoitteena on luoda pankkijärjestelmä, jossa tallettajilla on mahdollisuus osallistua päätöksentekoon talletusvarojen lainoituskohteita valittaessa ja myös pankin harjoittamaan korkopolitiikkaan. Ekopankki on siten selkeästi poikkeava kilpailuvaihtoehto nykyisin toimiville pankeille ja toivottavasti "sinapinsiemen" eettiselle talousjärjestelmälle maassamme.

On luonnollista, että perustamisvaiheessa pääasiallinen keskustelu on käyty ympäristöuhojen ja vaihtoehtoista yritys- ja viljelytoimintaa harjoittavan toiminnan ympärillä. Nämä ovat totta-taalisia uhkia ja niiden korjausta yrittäviä toimenpiteitä.

Luonnonsuojelu, kierrätystoiminta, vaihtoehtoyrittäjät ja eettisesti ajattelevat kansalaiset ja kansalaisjärjestöt muodostavatkin perusjoukon, joka on lähtenyt mukaan pankin toimintaan.

Ekopankin toiminta keskittyy tällä hetkellä jäsenkunnan ja osuuspääoman keräämiseen, sekä viranomaisten vaatimien toimenpiteiden hoitamiseen (toimilupa, toimitilat, pankkitarkastusviranomaisten vaatimusten kartoitus, ohjesäännösten laatiminen, jne.). Toiminnalla on kiire, sillä valmis-teilla oleva uusi pankkilaki voi olennaisesti vaikeuttaa tämänlaatuisen toiminnan alkuunlähtemistä. Nykyinen pankkilaki esimerkiksi edellyttää 500 000 markan osuuspääomaa perustamisvaiheessa, kun uusi laki edellyttäisi jo kymmentä miljoonaa. Uuden lain on kaavailtu tulevan voimaan 1.1.1990. Toimilupa olisi siten saatava tämän vuoden puolella.

Ekopankki valitsi liikemuodokseen osuuskuntamuodon. Sen perustava kokous oli 21.1.1989. Perustajajäseniä oli kokouksessa vajaat kolmesataa. Tavoitteena on saada toimilupa vuoden lopulla ja silloin talletusten vastaanotto voisi alkaa vuoden 1990 aikana. On käyty myös neuvotteluja osuuspankkijärjestön kanssa, jotta ekotilien talletuksia voitai-

siin ottaa vastaan jo aikaisemmin jossain olemassaolevassa osuuspankissa. Neuvottelut ovat vielä kesken.

Pankin toiminta on tarkoitus aloittaa varovaisesti muutamilla talletustilimuodoilla. Lainoitus voidaan aloittaa talletusten vakiintumisen myötä.

Tallettajien päätäntävalta toteutuu siten, että talletusta pankkiin tuodessaan asiakas ilmaisee sen toimi- tai tukialan, jolle hän haluaa talletettuja varojaan annettavan. Tällaisia "rahastoja" voisivat olla esimerkiksi luonnonsuojelu, kehitysmaatoiminta, luonnonmukainen viljely, vaihtoehtolääkintä, opintolainat, jne. Korkopoliitikasta päättää jäsenistö vuosittain osuuskuntakokouksessa.

Perustamiskokous valitsi 30 jäsenen hallintoneuvoston, jonka puheenjohtajaksi valittiin Hannele Luukkainen. Hallintoneuvosto valitsi johtokunnan ja vt. toimitusjohtajaksi Osmo Kuusen. Johtokunnan muut jäsenet ovat Martti Tuomola, (puh.joht.), Voitto Aaltonen, Aulis Junes, Helena Laisi, Olli-Pekka Ruuskanen ja Jaana-Mari Åberg.

VOITTO AALTONEN

TUTKI, TUNNE, TAVOITA! 5.—9.6.89

INKAn opettajat järjestävät kesäkuun alussa viikon kestävä **TUTKI, TUNNE, TAVOITA!** -seminaarin, jossa tehdään taiteellisia harjoituksia, kuunnellaan luentoja ja keskustellaan kokemuksista ryhmässä päivittäin.

Kurssi on tarkoitettu erityisesti vuorovaikutustyötä tekeville. Tavoitteena on kokeilla omia voimavaroja, löytää itsestä jotain uutta, oppia omasta ja toisten kokemuksesta.

OHJELMA:

MAANANTAI

8.30—10.00	Tutustuminen ja muovailu
FK Asta Haapalainen ja keraamikko Terttu Lemström
10.00—11.30	Taiteet elämäntuntujen virittäjinä KuvO Pirkko Hakkila
13.00—14.30	Maalaus Pirkko Hakkila
14.30—16.00	Keskusteluryhmät Asta Haapalainen ja Terttu Lemström

TIISTAI

8.30—10.00	Luova sana filyo. Juha Sandberg
10.00—11.30	Runo Juha Sandberg
13.00—14.30	Maalaus
14.30—16.00	Keskusteluryhmät

KESKIVIIKKO

10.00—11.30	Ihmisen selviytymismahdollisuudet
DI Martti Tuomola
13.00—14.30	Muovailu
14.30—16.00	Keskusteluryhmät

TORSTAI

8.30—10.00	Eurytmia Eurytmisti Pirja Majava
10.00—11.30	Muovailu
13.00—14.30	Mitä on ihminen? prof. Reijo Wilenius
14.30—16.00	Keskusteluryhmät

PERJANTAI

8.30—10.00	Vuorovaikutuksen ei-psykologistista tarkastelua Näyt.kirj. Eeli Klemetti
10.00—11.30	Draama Eeli Klemetti
13.00—14.30	Keskusteluryhmät Päätös keskustelu

Lounastauko päivittäin 11.30—13.00

Kurssipaikka Kriittinen korkeakoulu, Kasarmikatu 19, puh. 624 977

Ilmoittautumiset 31.5. mennessä. Kurssimaksu 850 mk (jäseniltä 820 mk) maksetaan ennen kurssin alkua Kriittisen korkeakoulun ps-tilille 715 56 0. Kurssi kestää 36 tuntia.

Yhteistyössä OK-opintokeskuksen kanssa.

VANHAN PÄÄTÖS JA UUDEN ALKU

Kriittisen korkeakoulun vuosikokous pidettiin perjantaina 17.3.1989.

Professori Reijo Wilenius alusti kokouksessa aiheenaan Mihin maailma menee? — Elämäntavan kriisi.

Kokouksessa hyväksyttiin viime vuoden toimintakertomus ja tilinpäätös sekä vuoden 1989 toimintasuunnitelma ja talousarvio.

Johtokunnan kokoonpanossa tapahtui joitakin muutoksia. Professori Eino Heikkinen ja dosentti Singa Sandelin jättivät johtokunnan muiden kiireidensä vuoksi. Heidän tilalleen valittiin kansanedustajat Arja Alho ja Sirpa Pietikäinen. Eroavia johtokunnan jäseniä kiitettiin yhdistyksen hyväksi tehdystä työstä.

Uuden johtokunnan kokoonpano on seuraava: puheenjohtaja Tapani Sihvola ja jäsenet: Arja Alho, Markku Graae, Kauko Komulainen, Erkki Lähde, Matti Paavilainen, Sirpa Pietikäinen, Helinä Siikala, Kari E. Turunen ja Reijo Wilenius.

Sääntömuutosehdotus siirtymisestä kahden vuosikokouksen järjestelmään hyväksyttiin johtokunnan esittämässä muodossa. Sääntöjen muutos vaatii toisen yleisen kokouksen, joka päätetään pitää 19.5.1989.

Vuosikokous oli keskustelevalle ja aloitteelliselle. Puhetta riitti kolmen tunnin ajan. Kiitokset kaikille osallistujille.

ÄÄNEN SYVÄN YMMÄR- TÄMISEN JA KOKEMISEN KURSSIT

Valamon luostarissa
13.—17.6.89 ja 19.—23.6.89

Kouluttajana toimii prof. Igor Reznikoff Pariisin yliopistosta. Hän on pitänyt Suomessa useita kursseja sekä musiikin ammattilaisille Sibelius-Akatemiassa että asiasta kiinnostuneille.

Musiikkikoulutusta ei tarvita. Kurssin kieli on suomi.

Tavoitteena on kehittää

- äänen resonanssia kehossa,
- värähtelyjen herkkävireistä havaitsemista,
- tarkkaa kuulemista ja äänen tuottamista,
- kehon luonnollista resonanssiin perustuvaa intonaatiota,
- äänen terapeuttisia mahdollisuuksia.

Kurssimaksu 780 mk

Majoitus ja ruokailu 850 mk—1050 mk

Majoitusvaihtoehdot; hotelli, vierasmaja, retkeilymaja

Ilmoittautuminen Valamon kansanopistoon puh. 972-61988.

Kurssi täytetään ilmoittautumisjärjestyksessä. Ilmoittautuminen on sitova, kun kurssimaksu on maksettu. Peruutusmaksu on 400 mk 31.5.89 jälkeen.

Kurssit alkavat aamiaisella klo 9 ensimmäisenä kurssipäivänä ja päättyvät lounaaseen viimeisenä kurssipäivänä.

Tiedustelut Kriittinen korkeakoulu puh. 90—624 977 tai Valamon kansanopisto puh. 972—61988

Kurssin järjestäjät:
Kriittinen korkeakoulu Suomen Musiikkiterapiayhdistys ry OK-opintokeskus Valamon kansanopisto

KUNNIAA JA MAINETTA

POHJOISMAIS-KANSAINVÄLISEN KULTTUURIN
UUDISTUMISTA ARVIOIVA JA LUOVA
YLEISKONFERENSSI 15.—19.7.1989 PIEKSÄMÄELLÄ

YHDISTYVÄ POHJOLA JA GLOBAALI EHEYTYYS

- Lähes 200 workshop'ia (ryhmää), joissa käsitellään maailman- ja ihmiskuvaan liittyviä asioita eri näkökulmista
- Henkisen alan parhaita kotimaisia asiantuntijoita sekä uusia nousuvia kykyjä
- Kansainvälisiä ja pohjoismaisia kontakteja
- Laaja katselmus mm. Urantia-teokseen, täydentävään terveydenhoitoon sekä itsensä kehittämisen eri muotoihin
- Lastenhoito konferenssipaikalla järjestetty
- Esittävää taidetta, näyttely ja musiikkia
- Osallistuminen koko ajalta 150 mk, majoitus 1/2-huone 30,—, yksiö t. huone 60,—, myös 2 h+k ja 3 h+k, 2 km Pieksämäen keskustasta Suomen Kirkon Sisälähetysseuran opistokampus.

Järjestäjä KULTTUURI JA EDISTYS -SEURA

Esitteet ja tiedustelut: VTK Pekka Piirainen puh. 90-6927 751
Itälahdenkatu 10 A, 00210 Helsinki

Tekn.lis. Stefan Tallqvist
puh. toimeen 90-4565 601, koti 461 560

Esitteitä saatavana myös Akateemisen kirjakaupan humanistiselta osastolta, os. Keskuskatu 1, 2. krs.

Kriittisen korkeakoulun vuosikokous korotti kunniajäseniksi ansioituneita yhdistyksen piirissä pitkään toimineita henkilöitä kiitokseksi monivuotisesta työstä. Tähän arvokkaaseen joukkoon nimettiin Aulis Aarnio, Raimo Antikainen, I-C Björklund, Juhani Hakkarainen, Oiva Ketonen, Pentti Malaska, Seppo Matinvesi, A-V Perheentupa, Tapio Rajavuori, Ville Repo, Raimo Ruottu, Tapani Sihvola, Kalevi Suome-la, Martti Tuomola, Antti Tuuri ja Reijo Wilenius.

Toimitus onnittelee uusia kunniajäseniä ja toivoo, että he edelleen tuntisivat mielenkiintoa Kriittistä korkeakoulua kohtaan ja osallistuivat sen toimintaan mahdollisuuksiensa mukaan.

AH

UUSI IHMISYYS - SYVEMPI TODELLISUUS

Kesäseminaari Mikkelissä 2.-4.6.89

Perjantai 2.6.1989

klo

- 14.00 Lähtö risteilylle ja linja-autoilla
Mikkelin satamasta
- 14.30 Laivaristeily Ristiina—Astuvansalmen kalliomaalaukset — Mikkelin satama (n. 4 tuntia) •
Oppaina laivaristeilyllä
Erkki Lähde ja **Eeva Partanen**
- 19.00 Miten tästä eteenpäin? — henkisten järjestöjen ja liikkeiden tehtävät ja yhteistyö 1990-luvulla
MIKAELI kongressi- ja konserttitalo Kamarimusiikkisali
- 21.30 Ryhmien vetäjien kokous ja teeman syventämistilaisuus

Lauantai 3.6.1988

- MIKAELI kongressi- ja konserttitalo, Martti Talvela -sali
- 10.00 Ilmoittautuminen
- 11.00 Avaus: Mihin olemme menossa?
Professori **Erkki Lähde**
- 11.15 Telluksen tila ja tulevaisuus
Kansanedustaja, professori **Erkki Pulliainen**
- 12.00 Tekniikan kehitys haasteena ihmiselle
Tekn. tri **Tarja Cronberg**
- 12.45 keskustelu edellisten pohjalta
- 13.15 Lounas
- 14.45 Ihmisen kehitystiet
Kirjailija **Liisa Suurla**

- 16.00 Paneeli I osa: Miten ihminen saa syvemmän otteen todellisuudesta?
Heikki Ahonala, Pauli Annala, Tapio Kaitaharju, Matti Kuusela, Eeva Partanen
- 17.30 Ryhmäkeskustelut
- 21.00 Konsertti Maailmanmusiikkia
Karuna

Sunnuntai 4.6.1988

- MIKAELI kongressi- ja konserttitalo, Martti Talvela -sali
- 9.00 Musiikkiesitys
- 9.15 Taide ihmisen henkisenä kehitystienä, kriitikko **Dan Sundell**
- 10.00 Usko ihmisen kehitystienä
Teol. tri, dosentti **Pauli Annala**
- 10.45 Vart är människan på väg tekniskt, psykologiskt och andligt (Mihin ihminen on matkalla teknisesti, psykologisesti ja henkisesti)
Tekn. tri **Hans Liljenström** (tulkkina Dan Sundell)
- 11.45 Keskustelu
- 12.15 Lounas
- 13.45 Ryhmät kokoontuvat
- 14.45 Kahvi
- 15.15 Paneeli II osa: käsitellään mm. ryhmässä esille tulleita kysymyksiä
Heikki Ahonala, Eeva Partanen, Matti Kuusela, Pauli Annala ja Tapio Kaitaharju
- 16.15 Päättösanat
Professori **Erkki Lähde**

Seminaaripaikka on uusi Kongressi- ja konserttitalo Mikaeli. Osallistumismaksu on 320 mk ja se maksetaan 31.5. mennessä Kriittisen korkeakoulun ps-tilille 715560. Perjantain risteilylle otetaan 100 matkustajaa ilmoittautumisjärjestyksessä. Risteily maksaa 60 mk.

Ilmoittautumisia seminaariin otetaan vastaan 9—16 Kriittisen korkeakoulun toimistossa puh. 624977.

Seminaarin järjestäjä Kriittinen Korkeakoulu yhteistyössä OK-opintokeskuksen kanssa.